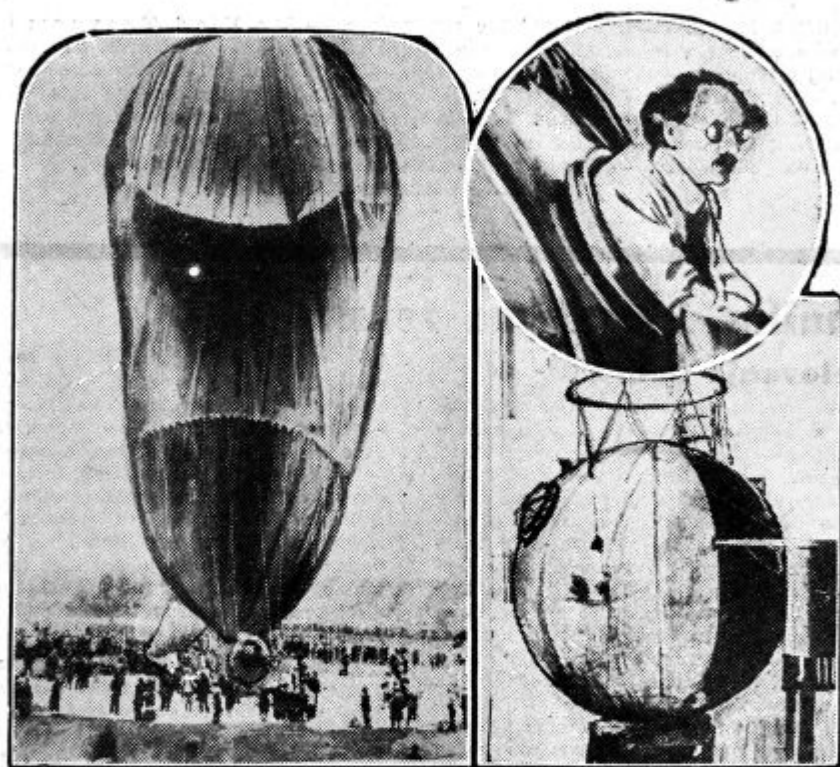

ŽIVLJENJE IN SVET

Vzlet v stratosfero

Levo: polnjenje balona s plinom. Desno zgoraj: profesor Piccard v lini svoje gondole.
Spodaj: hermetično zaprta gondola.
(Glej članek na str. 618)

23

7. junija

Knjiža 9.

19 Ljubljana 31

Zivljenje in svet

Ilustrovana tedenska revija

Izhaja vsak petek in stane celoletno (dve knjigi) Din 80.—, polletno (ena knjiga) Din 40.—, trimesečno Din 20.—, mesečno Din 8.—, Posamezna številka Din 2.—.

Naročnina za inozemstvo: ITALIJA, trimesečno 8 lir, polletno 16 lir, celoletno 30 lir. — FRANCIJA, mesečno 4 franke. — ČESKOSLOVASKA, mesečno 6 kron. — AVSTRIJA, mesečno 1 šiling. — AMERIKA in ostalo inozemstvo letno 1½ dolarja.

Uredništvo in uprava v Ljubljani, Knaflijeva ulica 5.

VSEBINA št. 23: Zmagoviti polet v stratosfero. — Dr. Vlad. Travner: Upepeljevanje mrličev v modernih krematorijih (nadaljevanje). — Zanimive malenkosti. — Jubilej petroleja. — Tehnika vodnih zgradb. — Edmond Romanières: Otok se ruši. — B. Borko: V poljskem »koridorju«. — Novi vozovi nemške državne železnice. — Prof. Alfred Wegener. — Razvoj letalstva v sliki in besedi (nadaljevanje). — Človek in dom. — Sonce in zvezde. — Da ućakam sto let. — Karikature. — Tedenaki jedilni list. — Tehnika, ki zanima ženske. — Sodobni »zoo«. — Uganke in zanke. — Humor v slikah.

Tehnika, ki zanima ženske

Izdelovanje pudra

Če že govorimo o vsemogočnem parfumi-ranem in barvanem prašku, ki mu je dan-današnji podvržen že domala ves civilizirani ženski svet, potem treba zaradi točnosti najprej opozoriti na razliko med pudrom in lićilom. Puder se ne more prištevati med lićila, dokler vsebuje tako malo barvila, da kože vsaj vidno ne barva. Pudri se morajo v nasprotju z lićili, čim bolj prilagati barvi polti, doćim je namen lićila izrazita sprememba kožne barve. Glavna sestavina lićil je zaradi tega barvilo, ne glede na to, ali so narejena kakor praški, maže, ali tekoćine. Vse ostale primesi so več ali manj podrejenega pomena. Popolnoma obratna pa je cela reć pri pudru. Tu je postranskega pomena barvilo, čigar edina naloga je, da se čim bolj ujema s prirodno barvo polti. Zato so tudi klasićne barve pudra: bela, rožnata, rachel (rumena) in chair (mesna ali kožna barva). Vsi pudri v drugih barvnih odtentkih, ki se ne skladajo z obićajnimi kožnimi barvami, spadajo v strogem pomenu med lićila.

Ni odveć, da si razliko med pudrom in lićilom toćno predoćimo, zakaj teh dveh reći ne zamenjavajo samo kupovalke, marveć dostikrat celo prodajalci. Posledice pa mora nositi koža, ki zaradi nepoućenosti dostikrat utрпи nepopravljivo škodo.

Osnova pudra je po navadi iz dveh povsem razlićnih skupin sirovin. V prvo spadajo: rićev, pšenićni ali krompirjev škrob, slednji pa le pri najcenejših izdelkih, ker je grobega zrnja, se slabo prijemlje in ima malo absorbovaljske sposobnosti. Ta skupina

je rastlinskega izvora, doćim se v drugi skupini uporabljajo zgolj rudnićske snovi kakor: talkum, cinkov oksid, magnezijev karbonat itd. Talkum je poleg rićevega škroba nedvomno najvaćnejša osnova za izdelovanje pudrov. Lahko se trdi, da je 50 odstotkov vseh pudrov iz talkuma. Ker je talkum popolnoma indiferenten napram razlićnim kožnim izloćninam ter se dobro prime in izvrstno krije kožo, ga lahko smatramo, v zvezi z nekaterimi drugimi dodatnimi snovmi, za prav idealno pudrovo podlogo.

Drugo mesto med sirovinami za izdelovanje pudrov zavzema rićev škrob. Pri nekoliko slabših vrstah pa se mesto rićevega uporablja pšenićni škrob. Po većini pa se stoje vsi pudri z oznaćko »Poudre de riz« v glavnem iz rićevega škroba. Rić se poleg drobne zrnatosti posebno odlićuje s svojo snežno belo barvo in izredno dobro prekrivnostjo, vrh tega pa se tudi dobro prime kože. Źal pa ima rićev škrob slabo lastnost, da je kemićno malo odporen, se napne, ter rad preide v alkoholno vrenje. V tem stanju pa kaj rad zamaši pore in jih tudi ćezmerno raztegne. Zaradi tega bi bila dolžnost vsakega prodajalca opozoriti svoje odjemalke, da si je treba pred pudranjem brezpogojno zavarovati kožo s kako dnevno kremo, ne glede na to, ali je puder narejen iz rastlinskih ali rudnićskih snovi. Krema preprećuje prodiranje pudra v pore, ća se ne zamaše, vrh tega se pa puder na kremo tudi mnogo bolje prime. Če se koža vselej zavaruje s kremo, ji pa-

Nadaljevanje na predzadnji strani.

ŽIVLJENJE IN SVET

Štev. 23.

LJUBLJANA, 7. junija 1931.

Knjiga 9.

TRI VERZIJE
(Glej na predzadnji strani platinice)

Zmagoviti polet v stratosfero

Nov podvig na poti v vseмирje

Kakor se je vsakdo že iz časnikov lahko prepričal, se je drzni podvig profesorja Piccarda popolnoma posrečil. Balon se je z obema pogumnima raziskovalcema dvignil 16.000 metrov visoko nad zemljo in ju, po dolgotrajnem jadrnanju v višavah, kjer pred njima še ni bilo živega bitja, spet prinesel na varna tla.

Kaj pomeni polet v znanstvenem pogledu, se še ne da preценiti, ker sta učenjaka doslej le površno poročala o uspehu svojih merenj v stratosferi. Gradivo je tako obilno, da bo šele po daljšem, točnem proučavanju pokazalo pravi rezultat. Razen tega pa se hoče Piccard izogniti raznovrstnim spekulacijam, ki bi se jih utegnili nepoklicani ljudje dovoliti na njegov račun. Gre namreč za zračne pasove, ki doslej niso bili niti teoretično raziskani, kamoli praktično. Zaradi tega bo imela znanost še mnogo posla, preden bo na podlagi beležk in podatkov lahko dokončno izrekla, ali so bile dosedanje hipoteze pravilne ali ne. Kar se je bilo že razmislilo in teoretično skonstruiralo v učenjarski samoti, je danes morda že tudi praktično potrjeno po Piccardovi zaslugi. Morda hranijo njegove beležke važna spoznanja, ki bodo oplodila vsa področja meteorologije, fizike in kemije.

Široke plasti kulturnega sveta, ki se ne zanimajo toliko za več ali manj abstraktna prizadevanja učenjakov, pa vidijo v vratolomnem podjetju švicarskega učenjaka herojsko delo, ki ga ljudstvo dandanašnji spet občuduje, kakor nekoč v klasični dobi. V pogumnem učenjaku vidi pionirski duh, ki si je upal poseči v nebo in prisiliti na zemljo košček vsemirja, kakor nekoč Prometej, ki nam je prinesel ogenj z neba in s tem poglavitni vir kulture.

O osebnosti in načrtih profesorja Piccarda, čigar ime gre danes po širnem svetu, je zapisal njegov prijatelj Valo Gerber naslednje:

»Prav natanko se še spominjam prvega srečanja s takratnim asistentom dr. Piccardom. Bil je lan poletni ve-

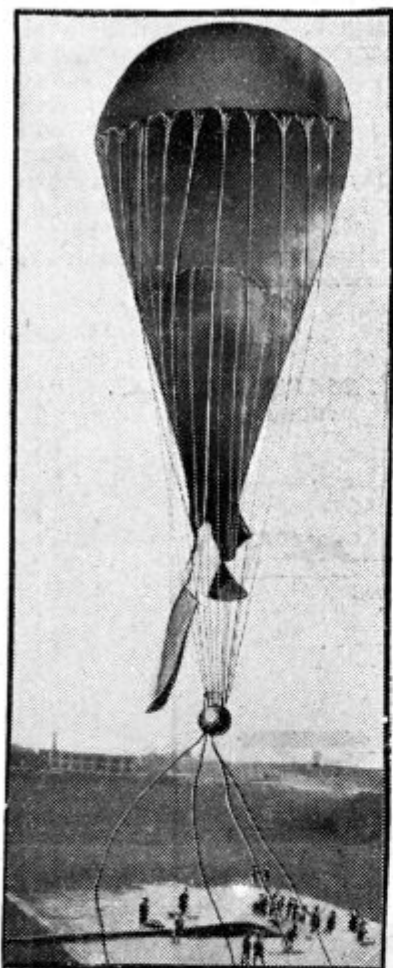
čer 1929, ko smo sedeli na terasi parka nekateri piloti, med nami neizogibni, z idejami in drznimi novotarijami

Profesor Piccard (zgoraj) in inženjer Kipfer (spodaj)

prežeti Victor de Beauclair. Tedaj se nam je pridružil nov tovariš, ki se mi je na prvi mah videl v vsakem pogledu dimenzioniran nad normalne mere. Potegnjena, mršava postava, okronana z mogočno glavo, ki jo ogromno čelo že v naprej izdaja za prototip učenjaške glave. Brez ovinkov je Piccard posegel v razpravo z ono čudovito prirodnostjo, ki je lastna samo otrokom,

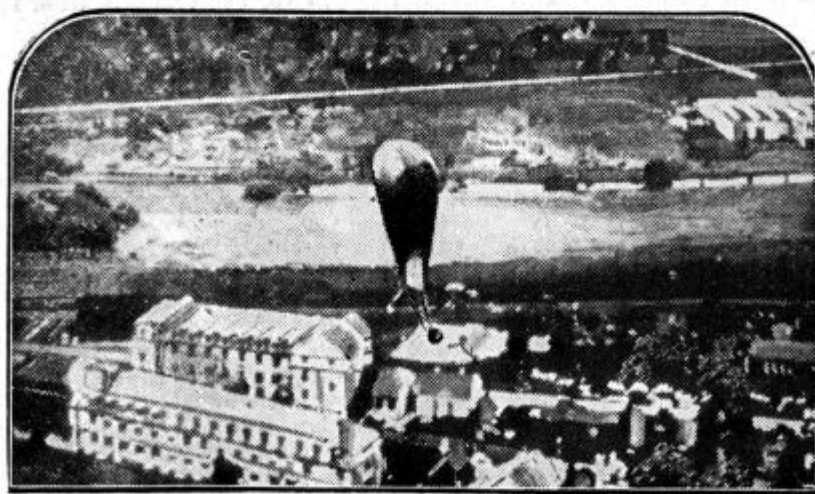

Start Piccardovega balona v Avgsourgu
27. maja, zjutraj ob 3,44

obenem pa z ono veličastno samozavestjo, ki mahoma prepriča, da se človek dobro razume na svojo stroko. Posledica takratnega razgovora je bila znanstvena nočna vožnja v balonu, ki jo je vzajemno absolvirala naša trojica, pod vodstvom Beauclaira, jeseni 1912. Na tisti vožnji je Piccard proučeval zakone, po katerih se spreminja temperatura in sestava polnilnega plina v balonu med poletom.

Že takrat je učenjak venomer sanjal o višinskem poletu v znanstvene svrhe. Liki rdeča nit se je vlekla ta želja skozi vse njegovo delo in prizadevanje do današnjih dni, ko se mu je sen tako sijajno uresničil. Često je bil že poprej prav blizu cilja, toda zadnji trenutek so se mu načrti vedno razbili na denarnem vprašanju. Šele januarja 1929 se mu je posrečilo dobiti potrebno podporo, s katero je materializiral svoje načrte.

Spomladi lansko leto je bilo vse pripravljeno in Piccard je tvegaj prvi dvig. Neugodno vreme in nekateri tehniški nedostaki so zakrivili, da se balon ni mogel dvigniti od tal. Po tem neuspehu, ki ga pa ni zakrivil Piccard, marveč zgolj nesrečno naključje, pa je lopnil del tiska po učenjaku, očitajoč mu neresnost in šarlatanstvo, češ, da mu je šlo zgolj za povelečevanje lastnega imena. Celó med znanstveniki so se našli ljudje, ki so dvomili v resnost njegovega prizadevanja. Zdaj pa je njegov polet dokončno spodbil vse očitke. Izvršil se je točno po načrtu. Nič ni Piccard obljubil, česar ne bi bil izpolnil, njegovo ime je oprano in po-

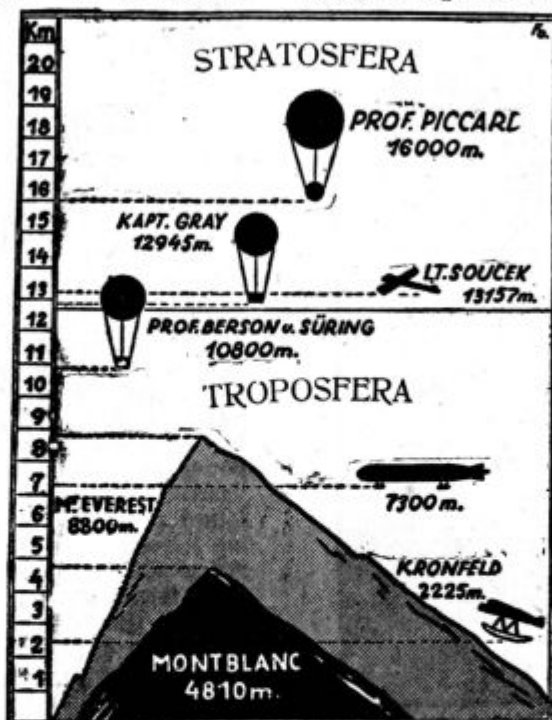

Piccardov balon se dviga v višave nad Avgsburgom

veličano, da se bo za vedno ohranilo ne samo v znanstvenem, marveč tudi v sportnem svetu.

Kako je potekel znameniti polet v stratosfero, so časniki že obširno poročali. Toda v prvih vesteh so se pojavile nekatere netočnosti, izvirajoče iz prvega navdušenja, kar je čisto razumljivo spričo veličine in nenadnosti dogodka. Ko se je Piccard na pristan-

pristanek, ki sem ga nameraval izvršiti že ob 11., zakasnil za več ur. Morala sva prepustiti balon na slepo zračnim tokovom, v upanju, da bo začel padati sam od sebe na večer, ko zaide sonce in se jamejo ohlajevati zračne plasti. V enaki meri kakor zrak, se namreč ohladi tudi plin v balonu, pri čemer se skrči, tako da balon zgubi nekaj na vzgonu. Nekako 6 ur sva traj-

Slika kaže mejo med troposfero in stratosfero v višini med 12 in 13 km. Pred Piccardom je dosegel najvišjo višino Američan Gray, čigar balon pa je v višini 12945 m počil in Gray je postal žrtev svojega poskusa

ku v Ober Gurglu odpočil, je opisal svoj polet v vsch poglavitnih fazah takole:

>Balon je v prav kratkem času dosegel nameravano višino 16.000 metrov. Ob 8. zjutraj smo bili nedvomno že v stratosferi. Takoj spočetka sva s spremljevalcem Kipferjem opazila, da je brzina dviganja izredno naglo naraščala in je mestoma dosegla 15 metrov na sekundo. Brzino sva v gondoli prav močno občutila. Vrh tega pa so močni vodoravni zračni tokovi neprestano zanašali balon sem ter tja. Gondola je močno nihala, da naju je jako neprijetno premetavalo po notranjščini. Ob 10. sem se nameraval spustiti na zemljo, toda ko sem hotel izpustiti plin, je ventil odpojedal. Na ta način se je

no plavala v višini 15.000 metrov, kar je dokaz, da so zračne prilike v stratosferi jako stabilne. Šele proti večeru naju je zaneslo proti Alpam, kjer se je bilo prav težko orientirati, zlasti še, ker sva imela le malo časa za ta posel. Delo pri instrumentih naju je popolnoma zaseglo. Posebno zanimivo je bilo opazovanje višinskega ali kozmičnega žarkovja, ki po vsej priliki izvira od radioaktivnosti zvezd in postaja zaradi tega seve tem močnejše, čim bolj se oddaljujemo od Zemlje in približujemo nebesnim telesom.

H koncu vožnje sva trpela pomanjkanje kisika. Po pristanku je bilo v drugi plinski bombi le še malo tega dragocenega plina. Če bi vožnja trajala še nekoliko dlje, bi se bilo bati, da

se zadušiva. Zaradi tega sem se moral navzlic nepripravnemu terenu odločiti za pristanek. Nekako ob 10. uri zvečer

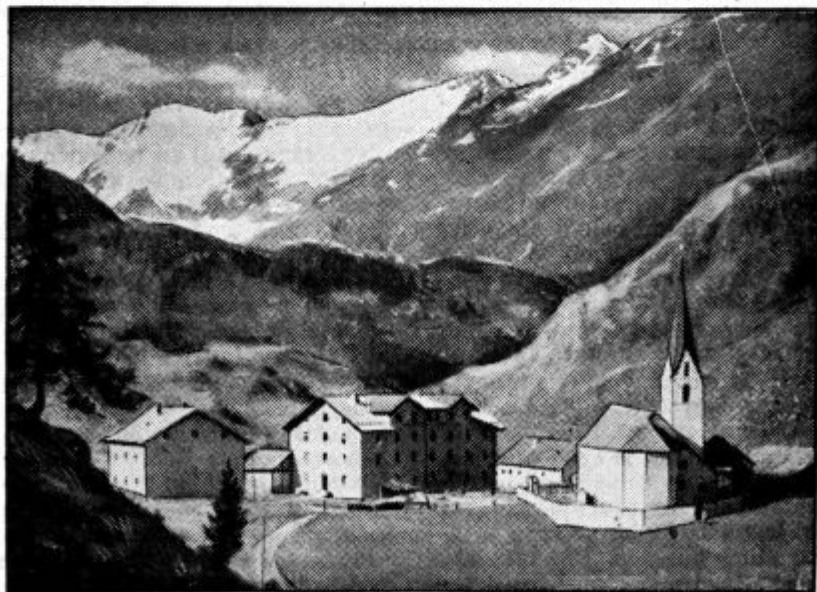
Nerodno je bilo samo z živežem, ker sva ga imela prav malo s seboj in naju je dokaj mučil glad. Toda mnogo

Domnevna proga balonovega leta

sem zagledal v Oetztskih Alpah pod seboj luči neke vasice. Z žepno svetiljko sem začel dajati znamenja in zdelo se mi je, da so mi z neke domačije odgovarjali na isti način. Takoj nato sem se spustil. Šlo je vse po sreči. Sicer pa sva imela za primer težjega pristanka na glavi nekakšne čelade, s katerimi bi se znatno omilil vsak morebitni udarec na glavo.

neprijetnejša je bila žeja, ki sva jo trpela na vsej vožnji. V gondoli je bila namreč silovita vročina, včasih do 40 stopinj. Kakor znano, je bila gondola do polovice prebarvana s črno barvo, dočim je bila kovina druge polovice svetlo zličana. S posebnim vzvodjem se je dala gondola poljuono obračati s črno ali pa s svetlo stranjo proti solncu. Na obračanje gondole, pa kajpada

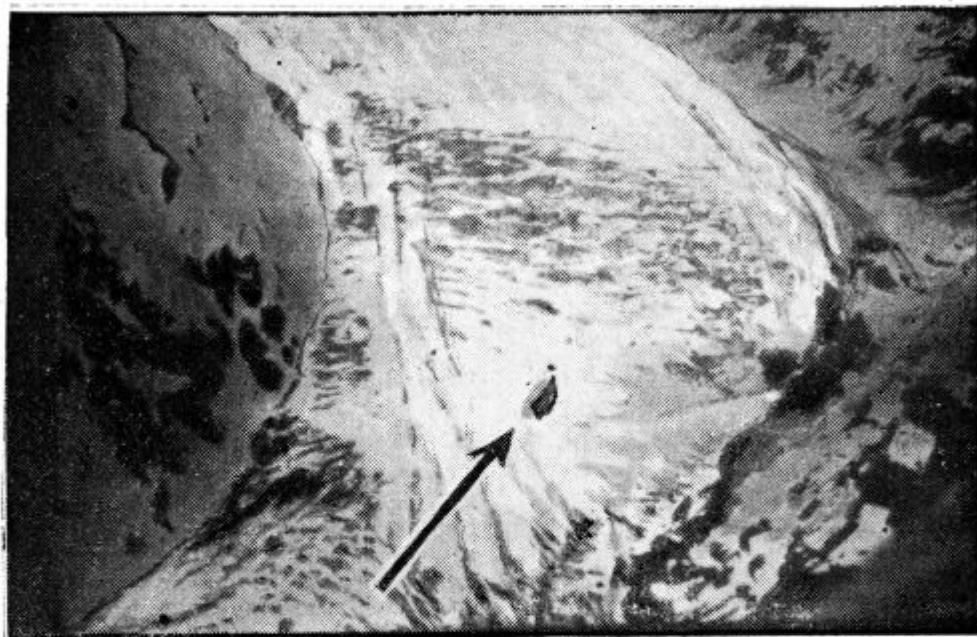
Pogled na Ober Gurgl in na lednik Gurgl Ferner

nisva imela časa misliti in tako so naju skoro ves čas neusmiljeno palili solnčni žarki. Žeja je bila tako huda, da sva srkala kapljice vlage, ki so se od dihanja nabirale na ostenkih hladnejše plati gondoline krogle. Noč sva prebila na ledniku. Pospravila in uredila sva merilne instrumente in napravila še nekatere beležke. V prvi vrsti pa sva si seveda utešila žejo s koščki snega, ki sva ga okapala s citronami. Takoj zjutraj sva se napotila v vas.

ka, bi težko ušla pogubi.e

Nato je prof. Piccard na podlagi beležk, ki si jih je napravil med vožnjo, na kratko še označil uspeh svojega poleta v znanstvenem pogledu. Največjo važnost je polagal na merjenje ionizacije zraka, ki jo povzročajo kozmični žarki. Dejal je, da so se meritve posrečile le v skrajnih višinah, ker se je balon sprva prenaplo dvigal.

Piccardovo poročilo je skromno, kakor je skromen učenjak sam, vendar

Tu je pristal Piccardov balon. (Slika je sneta z letala)

Že na pol poti pa sva srečala reševalno ekspedicijo, ki naju je okrepčala s slanino in žganjem ter pospremila v Ober Gurgl.

Temperatura stratosfere je znana, ker je bila z merilnimi baloni natančno izmerjena že pred leti. Tudi to pot so se potrdile stare meritve: zunaj gondole je bilo 55 do 60 stopinj pod ničlo, dočim je znašala temperatura v notranjščini včasih do 41 stopinj nad ničlo. Da je polet uspel, je v prvi vrsti zasługa izredne vestnosti, s katero smo ga pripravili. Tovarna Riedinger, ki je izdelovala balon, mi je svetovala, naj vzamem s seboj eno samo bombo kisika. Vendar sem iz previdnosti vzel rajši dve, ker sem že od prirode v takih rečeh silno oprezen. No, izkazalo se je, da sem imel popolnoma prav. Da nisva vzela s seboj dvojne mere kisi-

pa se za njegovim podjetjem skriva nešteto velepomembnih vprašanj, ki niso važna zgolj za teoretično znanost, marveč in morda še v večji meri za praktično življenje. Kaj prav za prav človek išče v stratosferi, ki tako zelo zanima moderni svet?

Ozračje, ki obdaja našo Zemljo, ni enotno, marveč se zelo izpreminja od plasti do plasti. V višini, ki so jo izmerili ob ravniku na 10, na obeh tečajih pa na 17 km nad Zemljo, se pričinja zračna plast, ki je po vsej prirodi popolnoma drugačna od zračnih plasti neposredno pri tleh. Do te višine se temperatura stalno znižuje. onkraj meje pa ostane konstantna. Domneva se celo, da od tod navzgor temperatura iznova nekoliko narašča. Zračne plasti pod to mejo imenujemo troposfero, nad njo pa se razteza stratosfera. V tropo-

sferi temperatura sicer enakomerno pojema z naraščajočo višino, vendar pa je v veliki meri odvisna tudi od zračnih tokov in je dostikrat višje nad zemljo večja kakor pri tleh. To je zlasti izrazito v višinah od 8 do 10 km, tamkaj, kjer plavajo oblaki ciri. Ta del ozračja se imenuje substratosfera in meteorologi domnevajo, da ima spreminjajoči se zračni pritisk v teh plasteh bistven vpliv na vremenske prilike na zemlji. Piccardova merjenja

se bo uganka stratosfere rešila v tem smislu, kakor si želi letalska tehnika, potem bo v bližnji bodočnosti mogoče premakniti sedanje zračne proge v višinske zračne plasti in Piccardovo ime bo pomenilo važen mejnik tudi v zgodovini letalstva.

Dasi so že nekateri letalci pred Piccardom izpričali, da je bivanje v višinskih zračnih plasteh jako neugodno za človeški organizem, vendar letalstvo trajno teži za stratosfero, kjer

Plašč Piccardovega balona na ledu Gurgler Fernerja

bodo nemara tudi tu razrešila marsikako nejasnost.

Še več si pa obeta od učenjakovih izsledkov letalstvo. Po vsem svetu se namreč razmotrivajo zadnja leta stratosferna letala, ki bi plula 12 do 15 kilometrov nad zemljo, nemotena od vetrov in drugih atmosferskih vplivov, ki bi zaradi neznatnega zračnega upora v teh plasteh lahko dosegla brzino nekaj sto kilometrov na uro. Zaradi tega velja raziskovanje zračnih plasti v tej višini za znanstveno delo prvega reda, ki pa utegne biti koristnejše praksi kakor znanosti sami. Ako

je zrak popolnoma miren in temperatura čudovito stalna. Nebo je v stratosferi vedno jasno, tako da je mogoča orientacija po zvezdah. Tehniške ovire, zaradi nizkega zračnega tlaka, bi se dale z lahkoto premagati, kakor je pokazal Piccard pri svojem balonu.

Glavni namen Piccardovega poleta v stratosfero pa je bilo proučevanje kozmičnih žarkov. Že dvajset let je znano, da prihajajo iz vsemirja na Zemljo neki elektromagnetni valovi ali žarki, ki po prodornosti prekašajo vse, kar jih poznamo. Prodornejši so celo od gama žarkov, radija in zaradi

tega so jih spočetka tudi imenovali ultra gama žarke.

Zanimivo je, kako so bili kozmični žarki odkriti: že dolgo je znano, da vsebuje zemlja radioaktivne snovi, ki

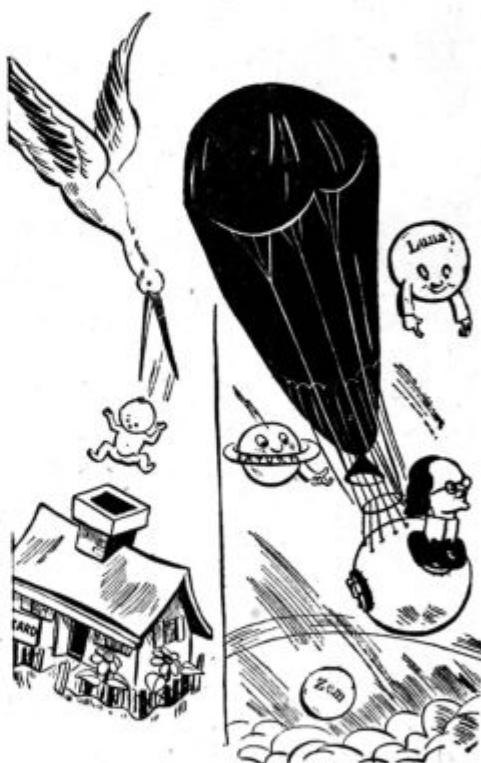

Prof. Piccard s svojo družino

žare svoje valove v ozračje. Ti žarki pa v zraku čedalje bolj slabe, njih prodornost postaja z naraščajočo oddaljenostjo od Zemlje vedno manjša. Profesor graške univerze dr. Hess je do gnal, da učinek zemeljskih gama žarkov popolnoma preneha v višini 1000 metrov nad zemljo. Nad to višino pa je spet ugotovil ponovno naraščanje jakosti žarkovja, ki se trajno stopnjuje z višino. 1500 m visoko so bili žarki iznova tako jaki kakor pri tleh, v višini 5000 pa že desetkrat močnejši. Hess je meril jakost žarkovja le do višine 5400 m. Merjenja je pozneje nadaljeval Kohlhörster do višine 9300 m.

Raziskavanja obeh učenjakov so nesporno dokazala, da gre za žarke, ki prodirajo iz vsega vesolja v ozračje naše Zemlje. Veljalo je le še dognati njih izvor. V ta namen so bili

zgrajeni posebni observatoriji v Alpah, Kordiljerah, na Javi in še na nekaterih drugih pripravnih mestih. Poskus pa se je pokazalo, da bo mogoče razkriti njih skrivnost le na ta način, da se z merilnimi pripravami čim bolj približamo njih izvoru. Piccard je bil prvi, ki se je lotil te težavne in nevarne naloge. S tem je napravil znano: neprecenljivo uslugo, njegovo ime in ime njegovega spremljevalca Kipperja bo ostalo nepozabno v zgodovini razkrivanja svetovja. (Glej tudi: »Poskus poleta 16.000 m nad Zemljo«, Zis, knjiga 8, str. 293 in »Vzlet v stratosfero«, Zis, knjiga 9, str. 506.)

Skoraj istočasno, ko je dosegel prof. Piccard stratosfero, se je pomnožila njegova družina v Bruslju za enega člana

Dr. Vlad. Travner

Upepeljevanje mrličev v modernih krematorijih

(Nadaljevanje)

2. Upepeljevanje.⁷ Vse občutne nedostatke pokopa preprečimo s sežiganjem ali z upepeljevanjem. Ta proces je kemično trohnenje (oksidacija), izvrši pa se umetno s pomočjo ognja v najkrajšem času in brez sodelovanja mrčesa. Končni produkt umetnega trohnenja je pepel, ki ga moremo imenovati kondenzirano truplo. Ta efekt dosežemo — četudi na nepopoln in neestetičen način — že s sežiganjem na grmadi.

Znaten napredek je bil, ko so začeli uporabljati peči v obliki cevi (Muffel), kamor so polagali trupla. Tako so preprečili, da so se ostanki trupla in kuriva pomešali. To primitivno upepeljevanje je bilo zelo zamudno. Peč so morali kuriti 24 ur, preden se je dovolj segrela. Upepeljevanje je trajalo 6 ur. Pepel pa so mogli zbrati šele po nadaljnjih 24 urah, ko se je peč dovolj ohladila. Ker tudi ni bilo v peči dovolj kisika, je bila upepelitev nepopolna.

1876 je sklenil v Draždanih splošni kongres pristašev ognjenega pogreba za upepeljevanje naslednja osnovna načela,

ki veljajo za vse moderne krematorije:

1. Upepelitev mora biti popolna, t. j. ne smejo ostati nikaki obžgani deli trupla.

2. Upepeljevanje se mora vršiti posredno, t. j. s pomočjo razbeljenega zraka in samo v aparatih, ki so določeni izključno za človeška trupla.

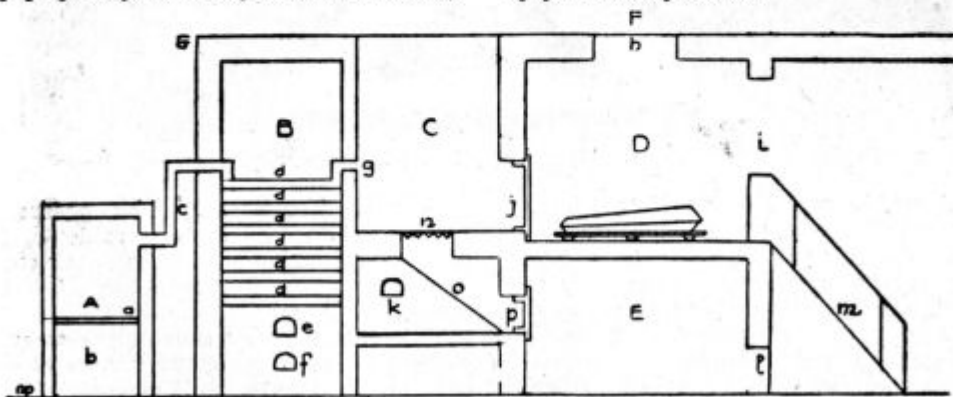
3. Upepeljevanje mora biti brez hrupa in brez duha; t. j. ne smejo se razvijati dim, (vidne) pare in plini, ki povzročajo smrad.

4. Pepel mora biti popolnoma čist, belkast (siv) in tako lahek, da se more avtomatično zbrati in shraniti.

5. Stroški aparata in upepeljevanja morajo biti kolikor mogoče nizki.

6. Z istim aparatom se morajo nemoteno upepeliti trupla hitro eno za drugim.

Vsem tem zahtevam odgovarja Siemensova regenerativna plinova peč, ki spada kljub enostavni konstrukciji med najgenialnejše izume preteklega stoletja. Aparat in tehniko upepeljevanja pojasnjuje naslednja skica.

Vsa naprava — razen generatorja A, ki je izven krematorija — je navadno pod tlakom poslopja G in obstoji iz treh

⁷ V naslednjem znači sežiganje proces, ki se vrši neposredno s pomočjo ognja; upepeljevanje pa je razkrajanje trupla z razbeljenim zrakom, torej le posredno z ognjem. Upepelitev je dovršeno dejanje, t. j. ko je proces upepeljevanja že končan.

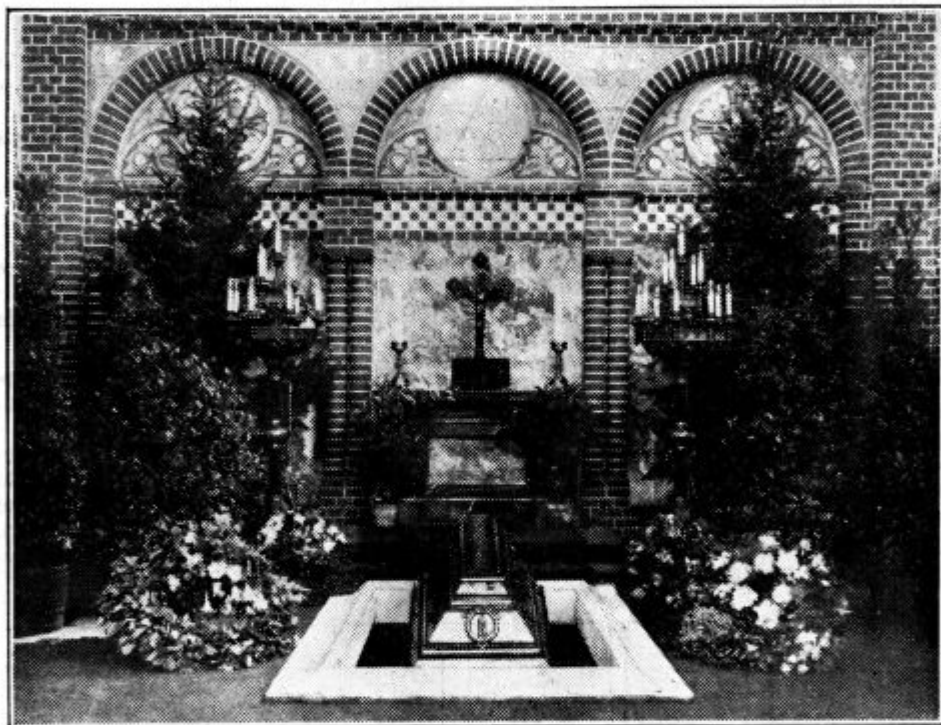
bistvenih prostorov, zgrajenih iz materiala, ki je proti vročini zelo odporen, namreč 1. iz generatorja A, kjer se proizvaja kurilni plin, 2. iz regeneratorske ali rekuperatorske B, kjer se s pomočjo kurilnih plinov razbeli zrak, ki služi za upepeljevanje in 3. iz prostora C, kjer se upepeljevanje vrši (upepelilnice). Razen tega so tu predsoba D, odkoder se spravi

truplo v upepelišče C, klet E, z vhodom l, kjer se zbira v posodi pepel, več dimnikov, kanalov, cevi, rešetk, zaklopk itd.

Tri ure pred prvim upepeljevanjem se zakuri ogenj v generatorju A. Ogenj gori na rešetki a. Pod rešetko je rezervoar za vodo b. Najprej kurijo z (bukovimi) drvni, nato pa postopoma s koksom. Za prvo upepeljevanje se rabi 350 kg koksa, za drugo 150 kg, za vsako nadaljno postopoma manj. Uporaba premoga bi bila sicer cenejša; koks pa ima to

izpuste kurilne pline skozi dimnik e. Skozi odprtino f pa gre čist zrak po kaminih od spodaj navzgor in se pri tem ob razbeljenem kamnu močno segreje. Ta zrak služi za upepeljevanje, ki se sedaj začne. Upepeljevanje pa se izvrši takole:

Po pogrebnih obredih v dvorani F spuste truplo s pomočjo dvigal skozi odprtino h (na tleh dvorane) v predsobo D, kamor se pride po stopnicah m. Dostop v ta prostor je dovoljen samo uslužbenecem krematorija, ki so zaposleni pri upe-

Pogled v kapelo krematorija v Stettinu. (Krsto spuščajo v predsobo)

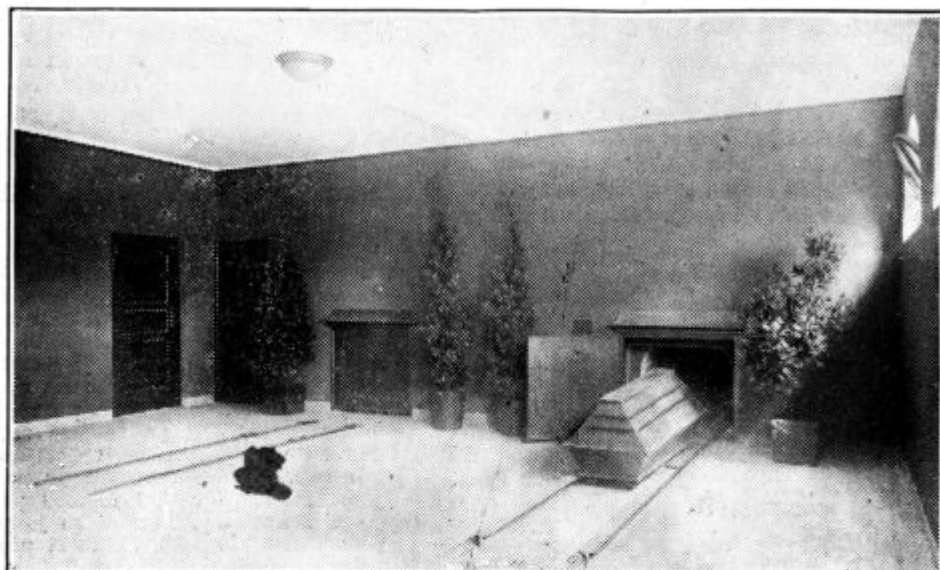
prednost, da gori brez dima in saj in ne zamašuje tako cevi in zračnih kanalov. Pod vplivom vročine izpariva voda v rezervoarju. Pare ohlajujejo rešetko, da ne zgori. Obenem prehajajo preko razbeljenega koksa in se razkrajajo. Vodik pa še zvišuje tako vzniklo vročino, tako da znaša slednjič temperatura v generatorju 1200—1300° C. Ta vročina služi deloma za predhodno ogrevanje upepelišča C, deloma za segrevanje zraka, ki se rabi za upepeljevanje. To pa se zgodi tako, da prihajajo vroči plini iz generatorja A po cevi c v regenerator C. Plini gredo po vijugastih kamenitih kanalih regeneratorja d-d od zgoraj navzdol. Tako segrejejo kanale do beline ter stene upepelišča C tako, da žare slabo (temno) rdeče. Nato

peljevanju. Truplo polože na poseben voziček, odpro nato vrata in zaklopkjo j in postavijo truplo s pomočjo dolgih, za to pripravljenih vil v upepelišče C. Tla upepelišča obstoje iz rešetke, ki so napravljene iz odpornih šamotnih drogov. V Nemčiji, na Angleškem, v nordijskih državah in deloma na Francoskem je truplo v krsti, drugod — posebno v Italiji in Severni Ameriki — pa je zavito v belo z alaunovo raztopino prepojeno rjuho. Krsta mora biti iz cina ali iz mehkega tenkega lesa. Hrastov les povzroča pepel in ovira upepeljevanje. Nato zapro zaklopkjo in vrata j in spuste (skozi g) s pomočjo regulatorjev iz regeneratorja B razbeljeni zrak. Zračna temperatura ne sme biti višja kot 1000° C, ker

bi sicer kosti osteklenele in očrnele, ne pa razpadle. Rjuha, v kateri je ovito truplo, zgori hipoma in spuhti skozi dimnik k. Cinasta krsta se raztopi v par minutah in odteče po posebnem kanalu. Lesena krsta pa zgori v teku $\frac{1}{4}$ ure. V

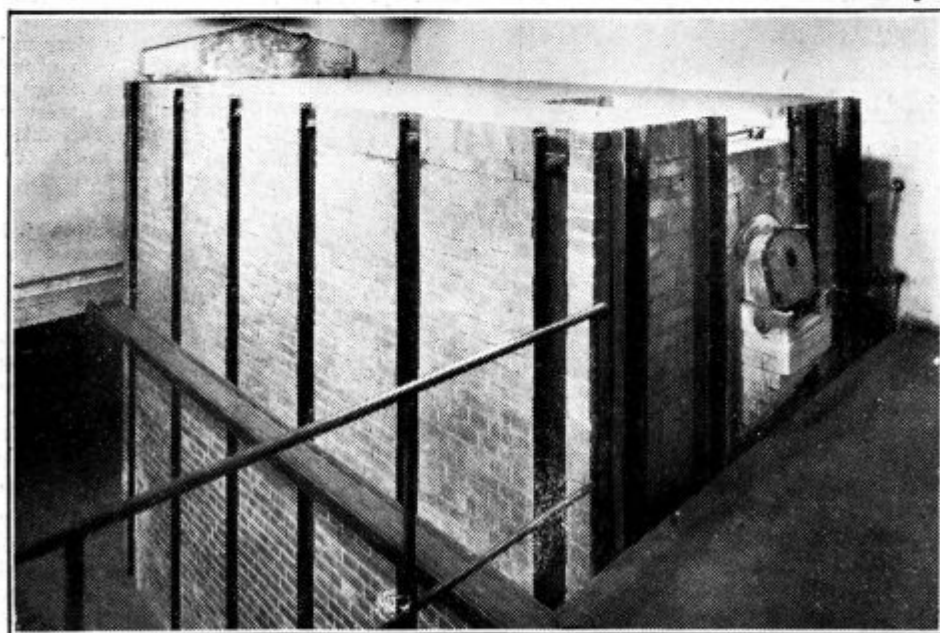
tudi edini dim pri upepeljevanju. Prav tako hitro kot krsta zгоре obleka, ki jo je imel pokojnik na sebi, cvetlice i. dr. Nato se začne truplo sušiti in razkrajati. Najprej se dvigajo vodne pare, ker obstoji 93 % trupla iz vode (sušenje). Nato

Predsoba pred upepeliščem v stettinskem krematoriju

trenutku, ko krsta razpade, se pojavi skozi dimnik belkast oblaček. Ta pojav doslej še niso mogli preprečiti. To pa je

se razvijajo različni plini (trohnenje). Ta proces se opazi pri dimniku, le da se zrak rahlo tresse. Kemični produkti pri-

Upepelišče s strani generatorja. (Pred pečjo je stena, ki loči predsobo od upepelišča)

žejo s padavinami iz zraka v zemljo. Tako se tudi pri ognjenem pogrebu izpolni božji zakon, da se vračamo v zemljo, iz katere smo izšli. Slednjič preostane le še okostje, ki začne v silni vročini krvavordeče žareti in razpadati. Ta prizor — če bi ga videli — je gotovo strašen, traja pa le kratko. Medtem se vsipa pepel skozi rešetko n na razbeljeno poševno ploskev o, kjer se popolnoma izžge. Nato pa pada v posebno posodo p, kjer se zbira in ohladi. Upepeljevanje traja 1—1½ ure. To je odvisno od kakovosti trupla. Nekatera trupla težko razpadejo. Za te izredne slučaje imajo posebne pri-

no, ker je bistvo pri vseh isto, namreč upepeljevanje trupel s pomočjo razbeljenega zraka. Omenim le, da so izrabljene vse moderne pirotehnične iznajdbe, kakor Bunsenov gorilnik, uporaba plinov mesto koxa, elektrika itd. Znane so tudi prenosljive peči. Večji krematoriji imajo več peči, oziroma so peči (n. pr. po Feistovem sistemu) zgrajene tako, da morejo upepeliti istočasno več trupel. Najmodernejše opremljen krematorij je v Brnu (zgrajen 1929).⁸

(Dalje)

Zanimive malenkosti

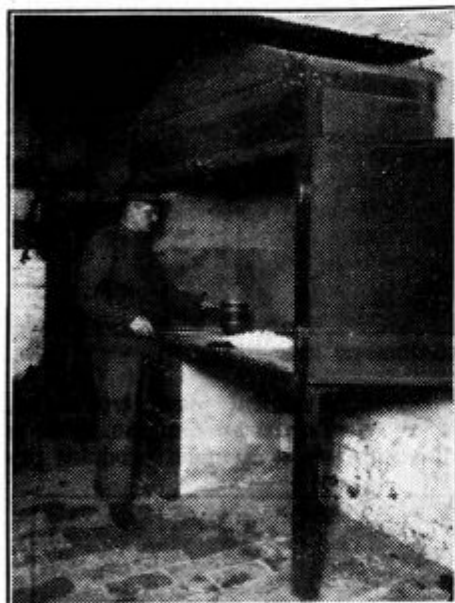
Igra z »diabolo«, dvojno vrtavko, ki rotira na vrvici, nato jo vržeš v zrak in jo spet ujameš na vrvico, ni tako nova in ekskluzivno evropska igra, kakor bi se komu dozdevalo. L. 1908.—1910. je bila ta igra prava modna igra, a že sto let prej se je na podoben način razširila po vsem civiliziranem svetu. Ni pa mogoče reči, kje je prava domovina te igre. V Indiji so jo poznali že v starodavnih časih in največjo popolnost si je v njej pridobil primitivni rod Koravanov. Poznali so jo pa že dolgo v Afriki in še 1906, torej pred modo v Evropi, jo je zasledil etnograf profesor Weule na planoti Makonde pri tamošnjih Afričanlih.

Na svetu govore danes 2796 jezikov. Od najvažnejših 860 odpade na Evropo 48, Afriko 118, Azijo 153, obe Ameriki 424, Oceanijo 117.

Pri nekih divjaških rodovih, in sicer najprvo pri Karibih na zapadnoindskih otokih govorijo ženske med seboj čisto drug jezik, nego je običajen pri rodu, h kateremu pripadajo. Ta pojav so skušali razložiti s tem, da so si divjaški rodovi svoje žene ugrabili ali pokupili pri drugih rodovih.

Evropca obliva zona, če sliši, da jedo Kitajci »gnila« jajca. Kitajca je spet groza, če sliši, da pijejo Evropci mleko. »Gnila« jajca Kitajcev so prav za prav na poseben način konservirana jajca in sicer s pomočjo nekih bakterij. Gnilo jajce smrdi, na kitajski način konservirano pa prijetno diši. Kitajci jih najprvo skrbno operejo in potem pokrijejo z mešanico rdeče zemlje, apna, soli in vode. Če so tako ležala pol leta, jih imenujejo »pidan«; če so ležala 20 dni, pa »hueidan«.

Strokovnjaki, ki se zanimajo za ta vprašanja, dobe obilo gradiva v številnih časopisih, brošurah in knjigah, ki jih izdajajo društva za upepeljevanje, kakor tudi v raznih tehničnih strokovnih glasilih.

Hladilna omara za pepel, ki ga shranijo v urni

prave. Od srednjevelikega odraslega človeka preostane 1½—2 kg pepela. Pepel je popolnoma čist, brez duha, belkast in tako lahek, da se lahko s posebnimi avtomati (ne z rokami) spravi v zato pripravljene kovinaste žare. Te žare imajo številke, ki se ujemajo s številkami v matrikah krematorija, tako da je vsaka zamenjava pepela izključena.

Poleg Siemensovega sistema so v rabi še mnogi drugi. Najbolj razširjeni so: sistem Klingerstierna-Beck (na Dunaju, v Heidelbergu, v Jeni itd.), sistem Schneider, ki je zelo razširjen v Nemčiji in sistem Venini, ki ga uporabljajo posebno v Italiji in v Zedinjenih državah. Manj pomembni sistemi so Toisul, Fradet Feist i. dr. Opisati te sisteme ni potreb-

Jubilej petroleja

Letos poteče 75 let, odkar so se začela prva skromna navrtavanja petrolejskih vrelcev. Kakor že v nešteto drugih rečeh, se moramo tudi v tem primeru zahvaliti zgolj slučaju, da se je na tej, некоč brezpomembni tekočini razvila velikanska industrija, ki igra tako velepomembno vlogo v vsem današnjem gospodarstvu.

V Indiji so sicer poznali petrolej že pred 2000 leti, toda zaradi nenavadno zoprnega vonja so uporabljali domačini za razsvetljavo rajši malo manj smrdljivo ribje olje. Tudi Indijanci Severne Amerike so poznali petrolej že izza pradavnih časov. Pridobivali so ga na ta način, da so namakali volnene tkanine v vodo, ki je še dandanašnji znana pod imenom »oljnata reka« v Pennsylvaniji. Tkanine so se prepojile z oljem, ki so ga potem izvijali v posode. Pod imenom Senica olje, ali tudi indijansko olje se je prodajal petrolej največ drogistom, ki so ga razpečavali kot zdravilo za vsakovrstne notranje in zunanje bolezni.

Pred dobrimi 75 leti pa so se začeli baviti nekateri pionirji, med njimi zlasti Američan A. C. Ferris, s smotrenim izkoriščanjem petrolejskih nahajališč. Skušali so proizvodnjo sistematično organizirati, hkrati pa surovi petrolej tudi rafinirati, da bi dobili zlahnejše olje za razsvetljavo.

Odločilni čas za razvoj vsega petrolejskega gospodarstva pa je prišel prav za prav šele okoli 1856. Takrat sta ustanovila dva newyorška odvetnika družbo za odkrivanje in eksploatacijo petrolejskih vrelcev. Eden izmed njih se je некоč ustavil pred neko drogerijo, kjer je vzbudil njegovo pozornost velikanski plakat v obliki bankovca za 400 dolarjev. Pri natančnejšem ogledovanju je zapazil, da gre za reklamo petroleja. Med drugim so bile na lepaku narisane tudi različne priprave za navrtavanje ležišč soli. Te reči so ga posebno zanimale in jih je natančneje proučeval. Pri tem je prišel na srečno misel, da bi se dal nemara tudi petrolej pridobivati v izdatnejših množinah z navrtavanjem zemlje na krajih, kjer je že od prirode pronical na dan. Ta misel mu je bila že zaradi tega blizu,

ker so pri iskanju soli že večkrat nalleteli na petrolej. O svoji ideji se je porazgovoril s svojim družabnikom in skupaj sta se nemudoma lotila preskušnje novega postopka. Najprvo so zgradili kolikor se je dalo globok šaht in začeli vrtati z dna še globlje v zemljo. Vodja podjetja je bil neki E. L. Drake. Med vrтанjem pa so zadeli na močno vodno žilo in mesto pričakovane petroleja je izvrtino zaklila voda. Toda kot praktičen človek si je znal Drake naglo pomagati. Skozi izvrtino je zabil dolgo železno cev in res se mu je posrečilo prodreti poslednje zemeljske plasti. V globini 21 metrov so zadel na petrolej, ki se je polagoma začel dvigati v vrtalni cevi. Z majhno črpalno napravo so ga dnevno izčrpali osem sodov. Zaradi majhne neprevidnosti je sicer kmalu ysa naprava pogorela, toda Drake je zgradil na istem mestu takoj novo, še večjo sondo, ki je dajala dnevno trideset sodov petroleja. Vest o tem izrednem uspehu se je mahoma razširila po vsej deželi. Poslej so naglo zapovrstjo odkrivali vse večje in izdatnejše vrelce, tako da so od prvega Drakejevega poskusa pa do danes samo v Ameriki spravili na dan preko osem milijard sodov tega dragocenega goriva.

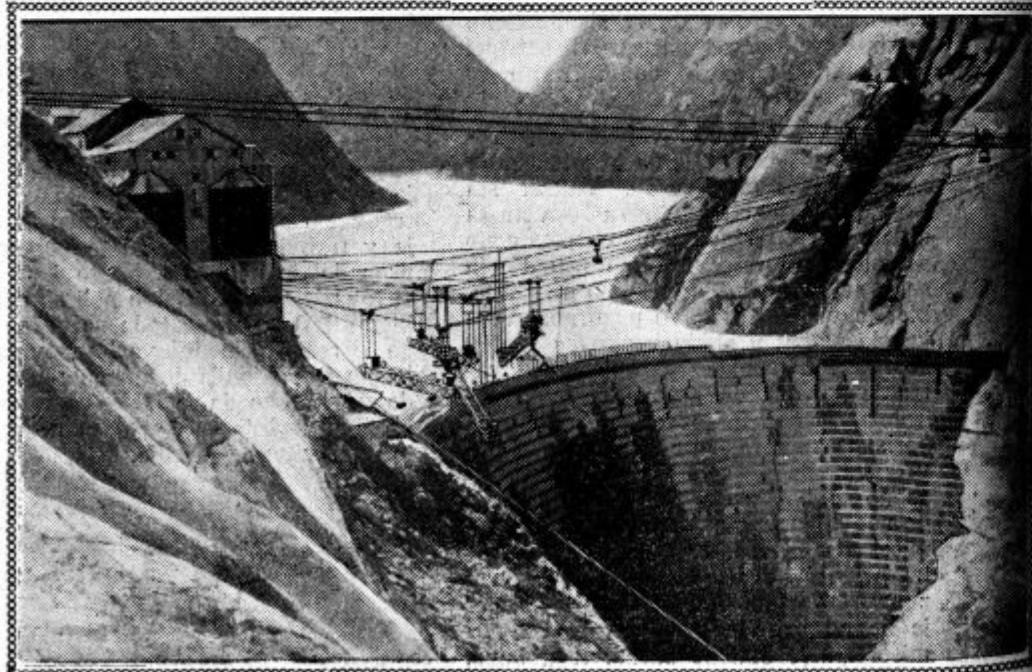
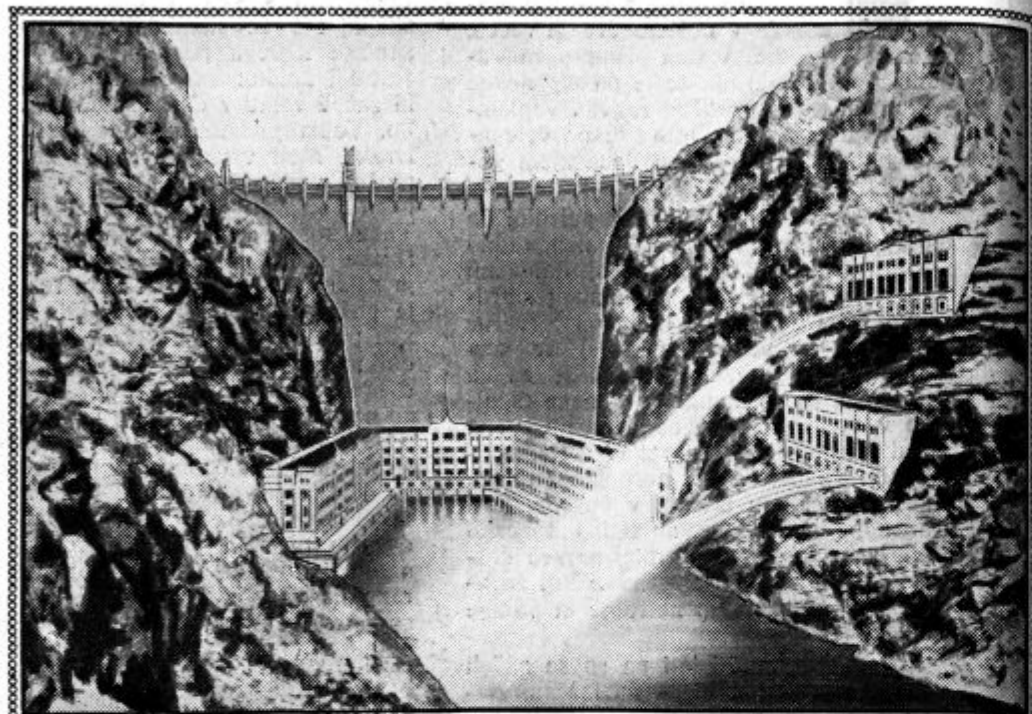
Drake sam pa od tega odkritja ni imel ničesar. Doletela ga je usoda, ki so je pogosto deležni veliki možje. Ko si je bil na petrolejskih poljih Kalifornije zaslužil lepo premoženje 20.000 dolarjev, je odpotoval v New York, kjer je ustanovil skupaj z nekim drugim trgofcem petrolejsko agenturo. Imel pa je v trgovini smolo, da je popolnoma propadel in obubožal. Njegovi srečnejši tovariši s petrolejskih polj so mu poklonili 500 dolarjev, toda največje bede ga je rešila šele država Pennsylvanija, ki mu je poklonila dosmrtno rento 1500 dolarjev, tako da je lahko vsaj za silo preživel zadnja leta svojega delavnega in plodovitega življenja.

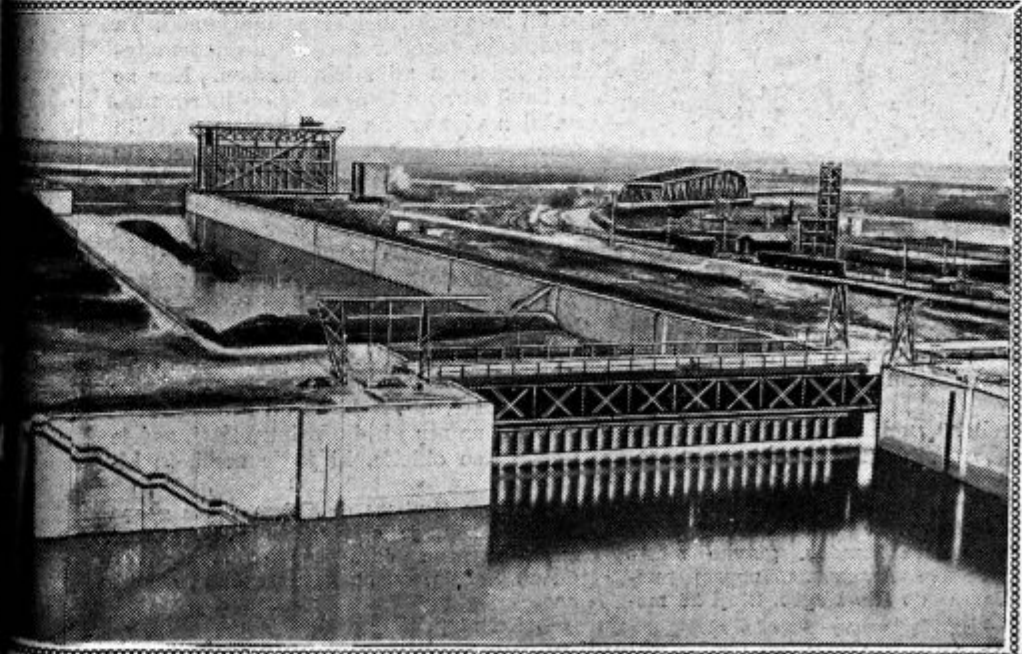
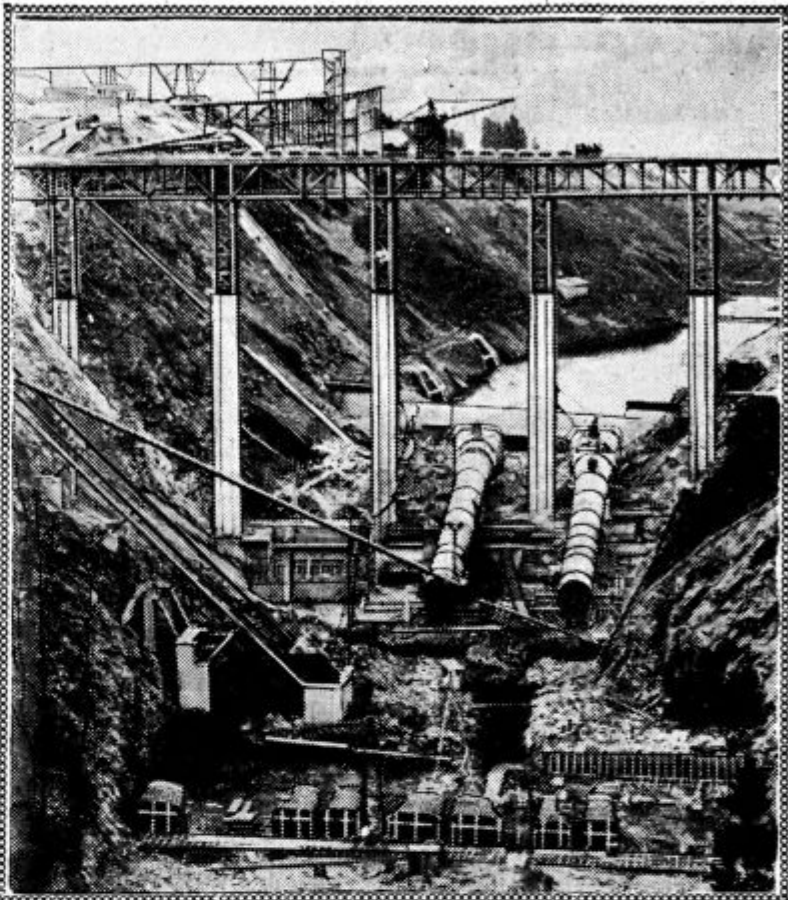

TEHNIKA VODNIH ZGRADB

Levo zgoraj: Hooverjeva dolinska pregrada v Zedinjenih državah je zamišljena kot del projekta vodno električnih central, ki bodo lahko zalagale pol Amerike z električno energijo. Pregrada, ki je bila dokončana že 1935, se smatra poleg Panamskega prekopa za eno največjih zgradb sedanjosti. Vodne sile v Švici jako naglo napreduje. Te dni spet končujejo novo velikansko dolinsko pregrado.

Skupine velikanskih delavcev nemara končana. Spodaj: Izrabljeno vodo v tako zvanem umetno jezero, ki bo napajalo električno centralo. Pregrada je visoka 110 m in dolga 148 m, so jo začeli graditi že 1928. Zgoraj: Dolinska pregrada Eleiloch, ki bo ustvarila gornji del do reke Saale in jo namenila v veliko jezera. Za svojim 65 m visokim zidom bo zajela milijonov kubičnih metrov vode. Za obvladovanje ogromne pritiska so morali zgraditi doline poseben zatvornik, ki ga vidimo na desni. Spodaj: V zahvalu (predprijetju Brnena) končana zatvornica, ki velja za največjo na svetu. Zatvornične konstrukcije, katerih eno vidimo na desni, so dolge po 327 m in pri širini 60 metrov tako lažje in bolj slozno v pripravi. Tuji največji trgov. mornarice.

Edmond Romazières

Otok se ruši

Više od Manaosa¹⁾, dalje od poslednje omike jih je bilo šestero na veliki barki, ki je plula navzgor po Amazonki. Dva brata in Adina, žena enega izmed njiju, so prodirali v najodljudnejši in najnedostopnejši kot sveta, iščoč dragega znanca, ki je bil svoj čas po krivici obsojen, potlej pa ušel iz ječe in se po vsej priliki pred preganjalci zatekel na sever

najstrašnejšega in največjega gozda na zemlji. Amazonka, ta mati vseh rek, je bila ponekod 30 km široka. Dotoki so ji bili tolikšni, da s sredine nisi mogli nikoli dozreti bregov. Stranski pritoki pa so imeli vsaj širino največjih veletokov v Evropi. V tej deželi bi se bila Donava štela komaj za vodni solzanj.

Na vseh straneh neprodorni gozd, sedež vsakovrstnih zased in nastav, groze-

¹⁾ Indijansko pleme Manáo ob izlivu Črne reke (Rio Negro) v veletok Amazonko. Po njem se zove Manáos, glavno mesto brazilske države Amazonas, poprej imenovano Barra do Rio Negro. Stoji 26 metrov visoko.

ča šuma, koder brložijo človekovi sovražniki od jaguarja pa do kač, ki ti njihov pik pusti le uro življenja.

Vozeč proti severu so nazadnje prispele v manj nizke, mrzlicam manj podvržene krajinne. Proti državni meji pa bi že naleteli na gorovje.

»Ne pozabimo nikdar«, je govoril Edmund, »da so v sosedni državi — to je Pará — zadnjo ameriško odpravo za raziskavanje gotovo poklali Indijanci. In da nova misija, ki je odpotovala lani, ni mogla nič zvedeti o njej. Pri vsem tem pa je imela brezžični brzojav.«

»V Belemu so menda slišali S. O. S.²⁾ Sami so bržkone v smrtni nevarnosti.«

Edmund je znižal glas.

»Česar pa nismo vedeli in kar sem slučajno naletel v The National Geographic Magazine aprila 1926, je to, da so prejšnje leto Indijanci uničili v deželi, skozi katero moramo, ekspedicijo 68 ljudi. V nekih trenutkih si pravim, da nimam pravice, tako razpolagati z vašim življenjem... O, ta neizprosni pragozd, ki ga neki brazilski pisatelj tako prav imenuje o inferno verde.³⁾«

S seboj so imeli dva vdana pomočnika: Avgusta, bivšega cirkuškega vrvohodca, in Omarja, rojenega v severni Afriki. Njih vodnik Santos je bil dolga, suha prekla, malo bolj črn ko mulat. Nos mu je bil zamorski, ličnici pa indijanski. Ta možak je družil v svojem koščnem telesu kri treh ali štirih plemen. Ker se je bavil samo s tem, da je ob jutrih prenašal z vlakov na trg kobule rajskih smokey ali banan, šušujev, marelicam podobnih mamej, kraljevskih jabolk, je bil srečen, da je spravil nekoliko spremembe v svoje življenje. Razen tega je ta dečko ljubil opasnost. Ko je slišal, da se menijo o skrajnem severu države Amazonas, si je ogledal te mlade ljudi, ki so se mu takoj prikupili, in zaklel na svetega Sebastijana, zavetnika Riu, da še nikdar ni videl tako španske reči. To pa je rekel, ne da bi se bil zasmeljal.

Dosti se mu ni bilo pripravljati, saj je imel samo obleko, ki jo je nosil, in ni-

²⁾ Nossa Senhora de Belem, Naša gospa Betlehemska, je celotni naziv za glavno mesto zvezne države Pará... S(ave) O(ur) S(ouls) = rešite naše duše, otmite nas.

³⁾ Zeleni pekel

halke, t. j. visečo mrežnico, s katero je šestokrat potoval po vodi.

Hitro se je navadil francoskih svaljčic, ki jih je mlada družba vzela s seboj, da bi ji bila domovina nekoliko bliže, in sedaj je bil on prvi, ki je zahteval žitano⁴⁾ in ni več maral kaditi drugega.

Pri odhodu iz Manaosa se je Avgust, nekdanji plesač na vrvi, pošalil:

»Dobro si oglejte, kakšen je cerkveni zvonik, parnik, nabrežje. Takih stvari dolgo ne boste več videli.«

Santos je pretiraval:

»In ne pozabite, da so vam poslej edino imetje vaše oči in vaša puška. Vse drugo vam bo prinašalo zgolj opasnosti.«

Dva tedna sta minila.

Sicer je šlo vse po volji in število milj je bilo že čedno. Amazonka se je umaknila Riu Negru, čigar površina je v istini budila dojem o črnem zrcalu. Prašumi sta se malce približali, čeprav je reka imela še širino, neznano v Evropi.

Pogled se je zadeval na oba okopa temne zelenjave, nad katero so štrlela palmova drevesa.

Gozd! Sam gozd! Nobenih gorá, nobene izpremembe. Edina prirodna lepota je bila goščava in živali, ki so se klatile po njej.

Ceprav so se ljudje, napadeni po tisoč in tisoč želih, morali vedno skrivati pod sitnice (razen Santosa, ki je bil vajen) in so bili zato kaj čudni videti, so se smejali skakajočim opicam, kadar so nabirali drv. Divili so se, kadar so jih na

mah obkolili roji višnjevih metuljev ali je jata belih čapelj spuščala dragocena peresa na tla.

»Vse to odkupi slabe strani... ki jih še ne poznate«, je govoril Santos, pripravljaje kavo.

Živeti so morali v ladjici, prenapolnjeni z zaboji in vrečami, kar je bilo neudobno, skoro nemogoče, in čez dan so

pretvorili v skupno dvorano obok iz palmovih listov, pod katerimi je ponoči počivala Adina na sredi čolna.

Santos je komaj čakal, kedaj se reka umakne v svojo naravno strugo. Potem bi mogli stopiti vsak večer na kopno ter urediti taborišče. Vse je kazalo, da se to zgodi v malo dneh.

O človeški omiki ne tiru ne sledu. Mladi ljudje so se vpraševali, ali res priplavajo tod večkrat na leto parniki po reki, izgubljeni v svoji divjini.

Poslušajoč nauke Santosa, ki se je po malem izkazal prvovrstnega tovariša, je molčljivi Omar postajal spreten ribič in uspelo mu je često, da je z ostvami ali s puščico zadel debele ribe.

»Človek se mora navaditi, da sam skrbi za svoj preživitev«, je ponavljal mestic.

Tiše pa je dostavljaj, meneč, da ga Adina ne bo čula:

»In da njo obrani.«

»Pha!« je kliknil Moric, »ako pojde tako naprej, bo to samo sprehod, povodna dirka, drugega nič.«

»Čuvajte se«, je momljajl tedaj Brazillec in se pokržižal. »Ne kličite zle usode, senjor...«

Edmund je bil veder kot njegov brat. Česa bi se mogli bati? Puške so dobre,

4) Gitane = ciganka; vrsta cigaret.

nabojev ne manjka. Vsi so se čutili močne... Kinin jih je varoval mrzlice, pa že mreže so jim bile v zaščito... Motor je čudovito drdral. Ladjica dela tri vozle⁵⁾, česar ne bi bili dosegli z desetimi veslači. Sčasoma je Avgust po svojih zapiskih in svojih spominih mogel na zemljevidu približno določiti mesto, kjer bi se raziskave lahko pričele.

»Nevarnost«, je tedaj govoril Santos po tihem, »nevarnost je povsod, vam rečeta. In v tem zelenem peklu najbolj pobija to, da je ne slutiš... Ampak drvce, ki ga poberete, utegne skrivati strupeno žuželko... Naj se kdo opraska ob trnju otrovnega drevesa, pa nastopi smrt... Stopaj po še tako gladkem pesku, vendar si lahko odreš nogo do kosti ob repu arraje, ki je podobna vašemu skatu⁶⁾, a ki nastavlja ostro orožje ko nož in pila... in ki ti zastrupi kri... Umreti za rano od arraje, ki je nisi mogel slutiti pod peskom, to je najstrašnejši konec... Opasnost je povsod, vam pravim... Ali nikdar je nismo kos naprej videti...«

Na to pa je Moric nepopoljšljivo odgovarjal, kakor bi iz rokava iztresal:

»Kaj pa v Riu, Santos?... Avtotakse, železniške nezgode, vzpenjača na Golico, pri kateri se kabel lahko pretrga... Nevarnost je povsod na zemlji!«

Nato je Santos majal z glavo. Omar je razumel. Zaključil je s tem, da je dvignil roke in se obrnil proti Meki.

»Nevarnost enaka povsod... Alah sam je velik...«

Neki večer pa, malo pred temo, ki v vročem pasu nastopa s tako naglico, Santosa mahoma zaskrbi. On je edini opazil, da nebo ni več zastrto tako kakor druge dni. V eni minuti se je zmračilo.

»V tej vražji deželi«, de mestic, »gre vse na nagloma. Človeka vselej vse presenetiti.«

»Kaj pa je?« vpraša Adina, ki bere grozo Brazilcu z obličja.

On je ne poslušal. Saj tudi ne utegne. Kar je pravkar napovedal, se je izkazalo za istinito, preden je mogel kaj ukreniti. Neznansko silovit piš je žvižgaje potegnil. Ladjica se je nevarno nagnila na desni bok. V eni minuti je ne-

vihta zadivjala. Človek bi dejal, da piska parni rog v presledkih, a vedno jače. Nebo se vname. Bliski in treski se mešajo. Široka reka, ta reka, ki zavzema sedaj strugo na več kilometrov, se je vzpela nalik morju. Kdor bi ji hotel kljubovati, bi moral imeti parnik za pet sto ton. Hkrati se je storila noč, kakor se spusti zavesa. Potniki ladje, ki je v hudi stiski, vidijo le še ob slepečem sijaju bliskov.

In ulije se dež kakor ob vesoljnem potopu... Streha od vej je odfrčala takoj ob prvem sunku. Kar imajo ljudje pri roki, da se pokrijejo, jih ne bo branilo povodnji, ki lije nanje silovito, kakor iz poveznjenega čebra.

Edmund je prijel Adino za roko.

»Ne boj se«, ji reče nekam ohripló.

»Nič se nam ne more pripetiti. Čoln je dober.«

»Ne bojim se«, odvrne ona brez razburjenja. »Mar nisem ob tvoji strani?«

Motor še deluje. A da bi mu pomagali, so Moric, Omar, Avgust prišli za vesla.

Santos je sklenil, kar je bilo edino mogoče.

»Ako poskusimo prečkati reko na to ali na drugo plat, smo izgubljeni. Valovi, ki se zaganjajo od juga, nas bodo prekucnili... Kar naprej moramo...«

»Tudi v tej smeri ne bomo vzdržali«, je zavpil Edmund.

»Senjor, pogledjte pred seboj, tamkajle... Oni otok! to je rešitev! Do njega moramo!«

Vsi strmijo na točko, ki jo kaže polutan. Skozi bleščeče, ognjeno ozračje, ki jim jemlje vid, nazadnje ugledajo.

Da... Osredok, palme... Je li velik?... Kaj za to! Rešitev... Ko bi mogli nakreniti proti njemu, prav na rahlo, ne da bi se prevrnili.

(Dalje)

⁵⁾ Pomorska mera, 6.84 m.

⁶⁾ Arraja spada med ribe hrustančnice. Živi v morju in tropskih veletokih, koder se drži po glenu in grezu, čigar barvi se donekod prilagodi nalik iverku ali kámbali.

B. Borko

V poljskem „koridorju“

Beleške s potovanja

Kmalu po tretji uri je svitalo. Odprl sem okno na hodniku vagona in jel zdraviti neprespano glavo s hladnim jutranjim zrakom. Pokrajina se je izpremenila. Namestu neskončnih horizontal velikopoljske ravni je bil sedaj relief hribovitega sveta. Za nas izpod Alp in njihovih obronkov je to hribovje samó malce nagubana ravnica. Toda če prideš iz Velike

kar ozelenelih trav, v vsej tej dekorativnosti jutranje pokrajine je bil kos tiste severnjaške pomladi, ki sem jo že prej doživljal ob spisih ruskih in skandinavskih pisateljev. Odtenki te pomladne razpoloženosti so drugačni nego pri nas; vlaga, plastika tal, ozračje, flora, vse to tvori nekoliko enoličnejše kombinacije in prva pomlad ima malo bolj zamišljen, resnoben potek.

Poljske narodne noše

Poljske, se ti vidi, da je to nekaj — denimo, nekaj podobnega goram. Počasi se je dramil dan. Zora, ki je predrla pepelnato sive oblake in osvetlila plast neba, je bila najsevernejša, kar sem jih kdaj videl. Med grbastimi hribi so se pojavljala majhna jezera; ob njihovih obrežjih so se idilično izvijali iz megle brezovi gaji. Kakor lahne, bele balerine so plezale meglice nad vodami in gozdovi. Solnce je vzšlo ob rahlem dežju, ki je dobil od te šegave igre zlate kapljice, in v vsem filmskem menjavanju meglic, oblakov, solnca in rosnega bleska prav-

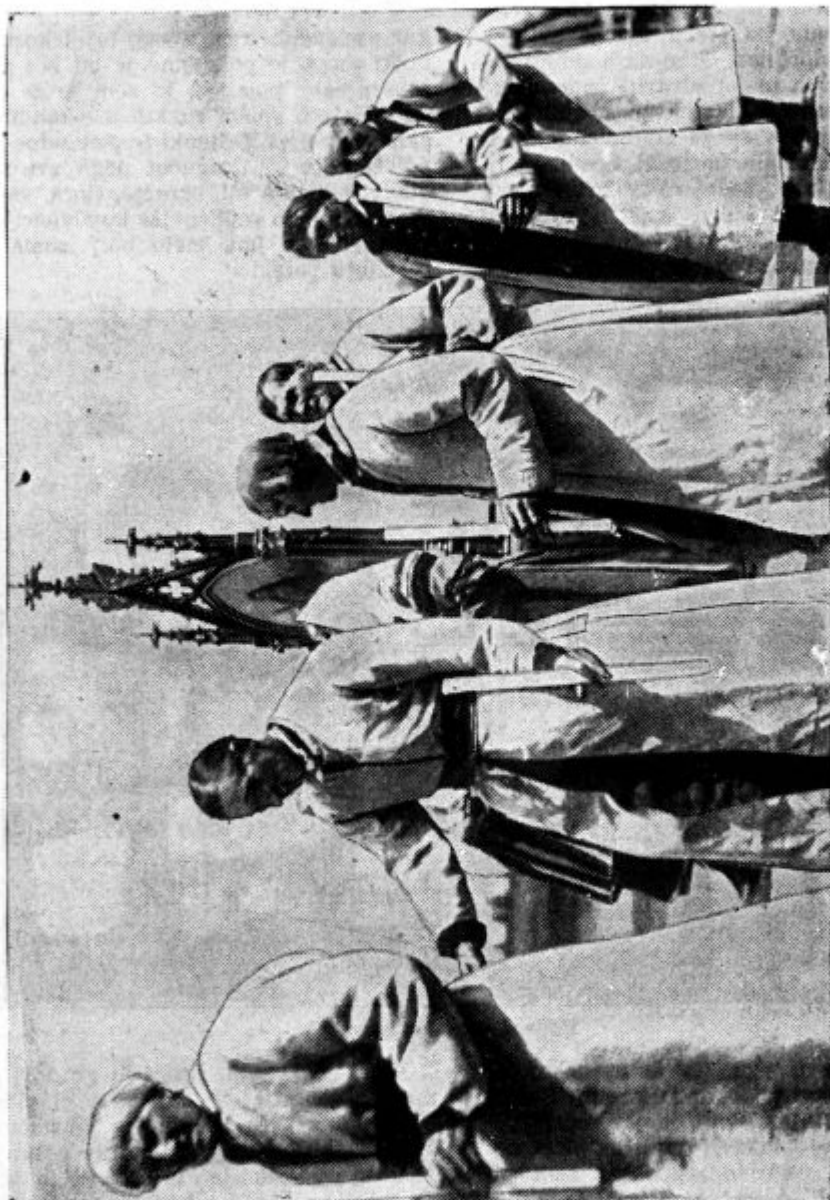
Vmes med polji, jezeri in gozdovi samevajo kmetije; velikih vasi ni videti. Človeška selišča so razbita, razmetana križem teh zelenih, valovitih pokrajin. Hiše so po večini iz rdeče opeke in zgrajene tako, da je na podstrešju še soba, najbrž za dekleta. Pomorje — poljska Primorska — je približno 80 km širok pas, ki loči Prusijo v dva dela; s pridobitvijo tega ozemlja je Poljska prišla do morja. To je torej oni »koridor«, ki je o njem čisto beseda, če se govori o mednarodnem položaju povojne Evrope.

Koridor?

Poljska nima do morja samo zgodovinske pravice in močnih gospodarskih razlogov, marveč ji gre svet od Bydgoszca do Baltskega morja tudi na osnovi nacionalnega načela — onega, ki se ž njim pruski Nemci tolikanj postavljajo. 1913

izkoriščena tudi najbolj neznatna prilika, ki govori v prid nemškimi nacionalnim zahtevam. Ta karta leži pred menoj. Od Bydgoszca do morja sega na zemljevidu nepretrgano nacionalno ozemlje Poljakov; le ponekod ga je močneje razredčil

Poljski kmetje v procesiji na Telovo

je »Ostmarkenverein«, društvo, ki je po smotrih podobno nekdanjima zatiralcema Slovencev »Schulverein« in »Südmarki«, izdal zanimivo etnografsko karto, izdelano na podlagi ljudskega štetja l. 1910. Karta je imela rabiti v nemške propagandne namene in je zaradi tega zvito

nemški kolonizacijski naval. Sedanji »koridor« je v etnografskem oziru pretežno poljsko narodnostno ozemlje, kakor je bila pred mnogimi stoletji slovanska skoraj vsa ona Pruska, ki je danes žarišče najmanj spravljivega nemštva. Tu, v neposrednem dotiku s širokim nacio-

nalnim telesom Poljske, ki je bila takrat še razdeljena med tri države, je poljski živelj kljuboval pruskemu navalu z vztrajnostjo, ki vzbuja občudovanje. Slovencu ni težko razumeti, s kakšnimi argumenti si Nemčija nacionalno lasti pravico do tega ozemlja; dovolj je, če se spomni Koroške. Od strnjene, do 90 % etnografsko poljske Poznanjske, se iz velikega, močnega telesa Poljske izteza krepak vrat Pomorja, in z obale Baltskega morja gleda ta zdravi slovanski narod v široki svet.

Eden najznamenitejših ameriških publicistov Frank H. Simonds je nedavno prepotoval to ozemlje. Oglasil se je v Berlinu in Varšavi, konferiral z državniki in politiki in je skušal pronikniti v bistvene probleme tako zvanega poljskega koridorja. O izsledku svojega proučevanja poroča v marčevi številki newyorške »The Review of Reviews« (navajam po »Die Auslese«, april) med drugim naslednje:

»Vsi Nemci brez izjeme zahtevajo revizijo vzhodnih meja kot pogoj trajnega miru. Vsi Poljaki izjavljajo takisto enodušno, da bodo današnje meje branili do zadnjega moža. Sprejeli bodo vojno ne samo proti nemškemu napadalcu, marveč, če bo treba, zoper vso Evropo, ki bi hotela porušiti to, kar za Poljsko tvori nje zakonito in zgodovinsko utemeljeno edinstvo. Potemtakem vsak poskus revizije nemških vzhodnih meja avtomatično vodi v novo vojno. Da bi Poljska ustregla nemški zahtevi in vrnila Nemčiji poljski koridor, je prav tako malo verjetno, kakor če bi kdo mislil, da bodo Zedinjene države vrnila Mehiki južno Kalifornijo. Torej smo pred dejstvom, da si na tej, bolj ali manj imaginarni mejni črti stojita nasproti dva naroda, eden s 65, drugi z 32 milijoni ljudi; oba sta trdno odločena, da branita do zadnjega svoje nespravljive interese... Za vprašanje poljskega koridorja imamo poljsko rešitev in nemško rešitev, toda kompromisne formule ni. Poljska z vso pravico vztraja pri tem, da ji gre po lastnem ozemlju dohod na morje. Nemčija se ne mara sprijazniti z dejstvom, da je teritorialno ločena od Vzhodne Pruske in da nje zveze s tem ozemljem zavise od poljske milosti. Če bi pa se izvršila revizija v nemško korist, bi bila Poljska pri svojem dostopu k morju odvisna od milosti Nemčije. Jasno je, da je spričo takega položaja bolj postranskega pomena vprašanje, kaj je prav, ali rasno vprašanje,

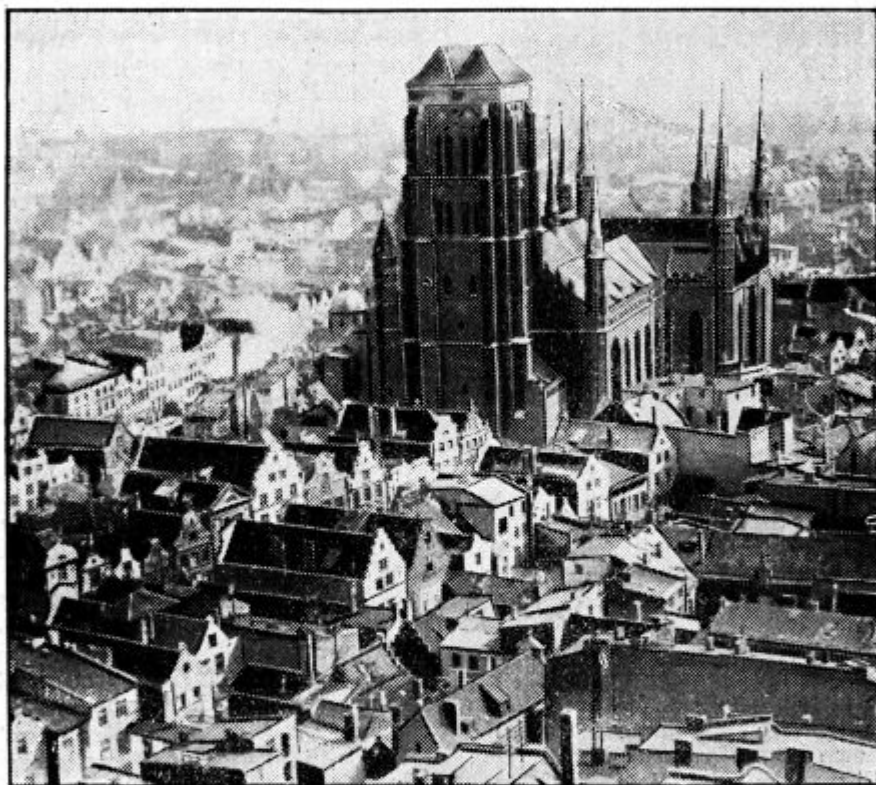
jezikovni položaj, zgodovinski argumenti. V zadnjih 600 letih so Poljaki in Nemci na tem ozemlju vladali približno enako dolgo. Od l. 1918. so se izvršile velike narodnostne spremembe. Koridor z Gdanskom vred je štel l. 1910. okrog 1.500.000 prebivalcev, ki so se po podatkih nemške statistike delili nekako na polovico med Poljake in Nemce. Danes je na tem ozemlju komaj kakih 500.000 Nemcev, medtem ko je poljsko prebivalstvo naraslo na milijon. Še izmed teh 500.000 Nemcev jih 350.000 biva v Gdanku. Bydgorzsc, ki je l. 1910. štel 75.000 Nemcev in 15.000 Poljakov, ima danes 110.000 Poljakov in 9000 Nemcev.«

Nemci so se začeli na veliko izseljevati; Američanu se vidi verjetna tale primera: »Kakor nekoč Pompeji pod potoki lave, tako izginja danes nemški vzhod pod slovansko povodnijo.« Ameriški publicist vzlic dobri volji, da bi bil nepristranski, ne more dovolj pronikniti k jedru tega pojava. Nam je lažje razumeti velike nacionalne spremembe v poljskem koridorju. Nemci, ki so se naselili pod vplivom germanizatoričnega gibanja, katerega so vodili pangermanski politiki v Berlinu, se na teh tleh niso dovolj zakoreninili. Bili so kakor v Rusiji kozaki; morali so se naseliti zato, da nosijo mostove pangermanskega prodiranja na vzhod. Ker niso imeli opraviti z neciviliziranimi plemeni kakor kozaki, se kajpak niso oblačili po vojaško, urili s konji in v orožju, marveč so mirno obdelovali svojo zemljo ali služili nemški gospodi na nje veleposestvih in v tovarnah; v mestih so bili uradniki, nameščenci, karkoli — samo da so povečali število in vzdrževali fikcijo ponemčenega ozemlja. Po polomu Nemčije v svetovni vojni so se omajali tudi piloni pangermanskega mostu na vzhod; iz tal so planile zdrave in spočite sile poljskega naroda; prusko kozaštvo je postalo zbegano in se ni moglo znati v novem položaju: izgubilo je svoje vodilno geslo, svoj prapor, kakor ga izgubijo umikajoče se čete. Začelo je panično iskati izhoda. Odtod tolikšno izseljevanje Nemcev z ozemlja, na katero pritiska umljiv in naraven naval poljske etnične mase. Velika izseljevanja imajo po navadi gospodarske vzroke: tu beže desetisoči zaradi poloma lažnivih političnih gesel, zaradi krize germanizatoričnega gibanja na velikem kompleksu slovanskega ozemlja, kjer Nemci niso več — kot nekoč v stari Pruski — zadeli ob mirne, dobročudne Slovane, ki p!ešjejo

kolo okrog lipe in pijó medico, marveč ob moderno organizirani poljski narod, ki je iz evropske vojne rešil svojo več kot sto let po krivici razkosano državo in nacionalno edinstvo.

Vlak brzi mimo tihih gozdov in resnobnih kmetij; meglice puhte iz napojene zemlje, nebo se temni in razteza v neskončno sivo, slepo oko. Zopet se odpre ravan. Daleč na vzhodnem obzorju, ki pada v neznano brezbrežnost, nam kažejo ozemlje Vzhodne Prusije. Počasi se

no morje. Za me je srečanje z morjem vsekdar slovesen trenutek. Zlasti prvo srečanje. Skoraj ganjen sem zrl iz megle vstajajočo belo površino Baltika in vpijal vase njegov hladni, skandinavski dih. V Gdańsku nismo izstopili; prihranili smo si ogled mesta za povratek. Gdański kolodvor je velik, impozanten; promet je prav živahen, saj tod vozijo številni tranzitni vlaki. Železnica je na ozemlju svobodnega mesta v upravi Poljakov, kar hitlerijansko razpoložene gdanske

Pogled na Gdańsk

razgrne naokrog vlažna megla in v nji izginejo daljne pristave in ponosni kmečki dvorci, ceste s topoli in široko razorana polja. Ustavimo se v Tezewu ob Visli, majhnem mestecu na meji svobodnega mesta Gdańska. Za postajo Miłobądz preidemo na tla tega novega, državnega telesa, miniaturene republike, ki so jo bili ustanovili zaradi lepega načela nevtralnosti, da bi potem pokazala, kako malo je lahko nevtralna. Gdańsk — mesto nemškega odpora proti Poljakom. »Trotzburg«, ki na obali Baltika nenehoma preti Poljski s prusko čelado in Bismarckovim mečem. Pri Gdańsku smo ugledali morje — Bałtsko morje. Vzhod-

Nemce neskončno razburja. Od Gdańska vozi vlak mimo mesteca Olive z njegovo znamenito gotsko katedralo; naš francoski Baedecker za Poljsko nas podučuje, da je bil tu 1660 sklenjen mir med Poljsko in Švedsko; da, tu so se v prejšnjih stoletjih izkravale švedske vojske za pohode po evropskem kontinentu. Zdaj leži Švedska na drugem obrežju tega morja kot ena najbolj miroljubnih evropskih dežel. Ali je taka pacifikacija normalen zgodovinski proces in bodo li vsi narodi prej ali slej prišli na to civilizacijsko stopnjo?

Voziš se po ozemlju svobodnega mesta in premišljaš, kako malo pomeni repu-

blika in nevtralnost, če je komu vsiljena in če ne stoji za njo duh naroda. Na teh vročih tleh severne Evrope se človek spominja celotnega problema naše celine: kako naj se ustvari Panevropa, če niti svobodno mesto Gdańsk zaradi nespravljive mentalitete svojega prebivalstva ne more ostati v dobrem sosedskem odnosu do poljske republike; če sme republika s par sto tisoč prebivalci nenehoma izzivati Poljsko z njenimi 32 milijoni prebivalcev in svoje nevtralnno stališče očitno izigravati za interese baltskih nemških baronov?!

Že smo v slovečem kopališču Sopotyju (Zoppot). Mesto z letoviškimi vilami in z daljnim razgledom na odprto morje. Pripovedujejo nam o krasnih plažah, o belem pesku Vzhodnega morja. Pri postaji Mały Kack zapustimo ozemlje svobodnega mesta. Meja je smešna, kakor vse nenaravne pregraje na svetu. Zopet smo na Poljskem. Mimo nizkih hribov, za katerimi se dvigajo bregovi kašubske

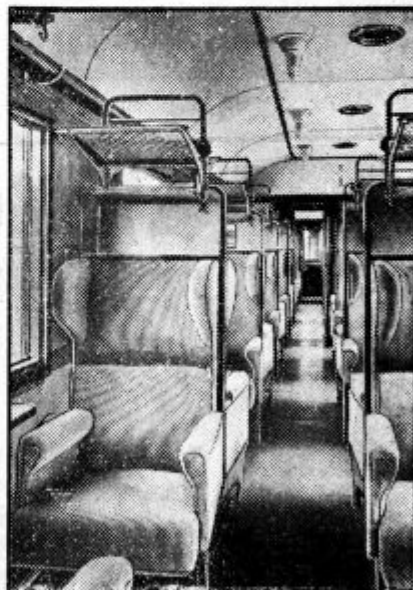
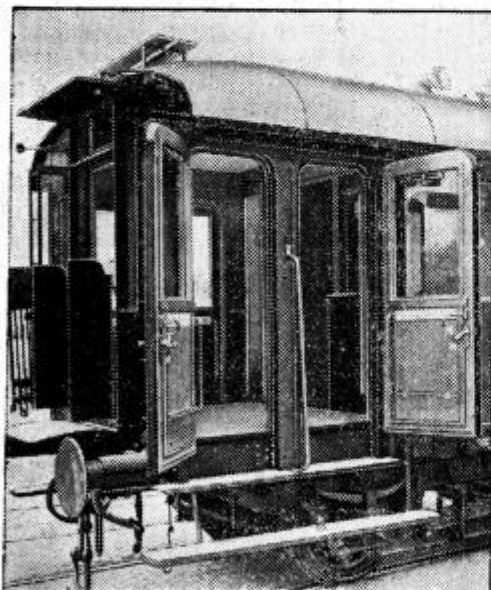
švice, se bližamo poljskemu čudežu ob Baltiku — Gdyniji. Najsevernejša točka naše poti je dosežena. V Gdyniji nas pozdravlja nekam zamračeno aprilsko jutro in skupina naših poljskih prijateljev.

Od Gdynie do Kotora! — to geslo smo bili prinesli iz Poznanja. Nemara je v tem več kot fraza. V negotovosti sedanje Evrope, ko ne vemo, ali ne stojimo na pragu novih zgodovinskih ciklonov, čutimo, da tudi za našo usodo ni vseeno, ali nad Baltikom svobodno krili beli poljski orel, ali ne. Na skrajni točki »koridorja« se vprašujemo, kaj je treba storiti dotlej, da se izpolnijo besede našega Prešerna:

— — —
ne vrag, le sosed bo mejak . . .

Nemo nam odgovarja pogled na Gdynijo — plod ljubezni in dela, srca in razuma, politike in gospodarstva, naroda in morja, denarja in vere. Pogled, ki je nem, a prepričevalno zgovoren.

Novi vozovi nemške državne železnice

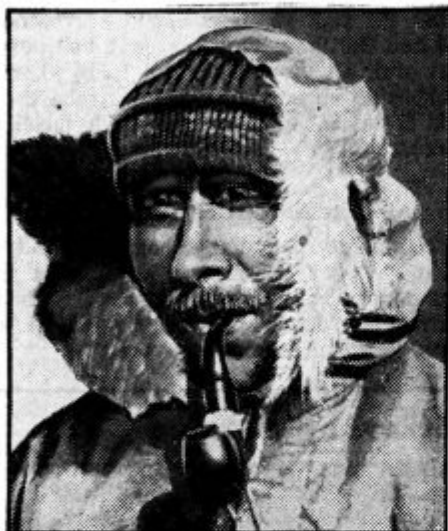
kot jih kaže naša slika, so bili pred nekaj tedni spuščeni v promet na progi Potsdam-Magdeburg in so določeni za brze vlake, ki bodo imeli brzino do 140 km na uro. Baš iz tega razloga morajo biti tako izdelani, da tudi brez vsake nevarnosti prenese trajno tako veliko brzino, kakor je do sedaj vlakli sploh niso imeli. Njihova konstrukcija je povsem iz jekla, vendar taka, da se tega ne opazi. Posebnost sta tudi po dvoje vrat na vsakem koncu voza, kar omogoča hitrejše vstopanje in izstopanje potnikov in s tem precejšnjo prihranitev na času ob postankih.

Notranjost vozov je slična sedanjim vozovom za direktne vlake, vendar s to razliko, da imajo hodnik po sredi in ne ob strani. Sedeži, ki so samo ob stranskih stenah, so zelo udobni, vsak potnik ima krasen razgled skozi velika okna, tako da je potovanje v drvečem brzem vlaku v vseh ozirih udobno in prijetno.

Prof. Alfred Wegener

Proesorja Wegenerja so našli v groenlandskem ledovju mrtvega! Tako se je glasila pretresljiva, a vendar ne nepričakovana vest po dolgomesečnih naporih, da bi našli za njim kakšno sled v

Dr. Alfred Wegener

brezmejni beli pustinji polarne dežele, ki je z njo tako tesno zvezana slava njegovega imena, a ki ji je tudi žrtvoval svoje življenje.

Rodil se je veliki raziskovalec 1. novembra 1880 v Berlinu in se je posvetil študiju astronomije ter geofizike. Zlasti poslednja znanstvena stroka ga je privlačevala, tako da so mu že 1905 ponudili asistentsko mesto na znamenitem aeronavtskem observatoriju v Lindenbergu. Že naslednje leto pa je ostavil to mesto, da bi se udeležil danske ekspedicije na severnovzhodni Groenland, odkoder se je vrnil 1908 s prebogatim znanstvenim gradivom. V vseučiliškem mestu Marburgu na Bavarskem se je habilitiral za praktično astronomijo, meteorologijo in kozmično fiziko; tudi tu ga ni držalo dolgo, kajti že 1912 je sledil pozivu danskega stotnika Kocha, da bi z njegovo odpravo prehodil Groenland. Tokrat je še v vse večji meri izpopolnil svoje znanje o tej čudoviti deželi, ki pa mu je ostavila še toliko nerešenih skrivnosti, da je moral še enkrat in to zadnjič tvegati njene nevarnosti z lastno ekspedicijo. Na tej ekspediciji, ki se je po-

RAZVOJ LETALSTVA

Vrat prvega balona je bil zavezan, da ne bi »sapač« uhajala iz njega. Najbrže se je plin med poletom razširil in v veliki višini razgnal balon. Počeni balon je padel na tla blizu Gonesse, petnajst milj od Pariza.

Ko so vaščani videli velikansko vrečo, ki je priletela izpod neba, se jih je polastil silen strah. Nekateri so se s strašnim krikom in vriščem spustili v beg. »Počast z onega sveta je prišla nad nas!« so vpili.

dala lansko leto na pot, ga je doletela tragična, a veličastna smrt. Še prej je moral prebiti svetovno vojno, potem od 1919 pet let kot vodja oddelka na nemškem pomorskem observatoriju v Hamburgu in končno kot ordinarij za geofiziko na vseučilišču v avstrijskem Gradcu.

V tem času si je postavil nemnjljiv spomenik s svojimi ostroumnimi in jasnimi razpravami ter knjigami iz področja meteorologije in geofizike. Njegova »Termodinamika ozračja« (leta 1911) velja še danes kot eno najtehtnejših del o toplotnih razmerah v ozračju, o nastajanju oblakov itd.

Svoje najboljše pa je položil v senzacionalno knjigo o »Nastanku kontinentov in oceanov«, ki je izšla sredi vojne vihre 1915 in ki je potem doživela še tri izdaje. V tej knjigi je predstavil osnove svoje znamenite teorije o premikanju zemeljskih celin v vodoravni smeri. Ta teorija je razdelila svet učenjakov, a tudi širšo izobraženo javnost v dva tabora, mäsrikaj je na njej, kar bi bilo treba še dokazati, vsekakor pa se je zanjo od tedaj nagromadilo tudi neštevilno frapantnih dokazov in če bi vseh drugih zaslug ne imela, bi zadostovala ta, da je dala znatnosti velikansko število pobud za novo

delo in nova odkritja. Poleg Einsteinove relativnostne teorije spada Wegenerjeva teorija med najbolj tvorna znanstvena dejanja našega časa.

Vprašanje o premikanju kontinentov ga je dovedlo do globljega študija vprašanja o premikanju zemeljskih tečajev v geoloških dobah in uspeh tega študija je bila originalna razlaga klimatskih razmer na zemlji v pradavnih časih, ki jo je s svojim tasto, znamenitim meteorologom Köppenom podal v svojem tretjem glavnem delu »Klimati geološke pradobe«. Za eno samo kratko človeško življenje pomenijo vsa ta epohalna dela vsekakor velik in čašten dokaz notranje sile.

Kot človek je bil prof. Wegener zelo tiha, idealistična narava, skromna in navdušena za vso lepoto zemlje in duš. Bil pa je tudi požrtvovalen in pogumen do skrajnosti.

SLIKI IN BESEDI

Tisti, ki so bili bolj prebrisani, so se čez nekaj časa ohrabрили in šli pogledat, kaj Uhajajoči plin je delal, da se je balon krčevito gibal in trzal. Meneč, da imajo pred seboj velikansko ptico, so ga kmetje sklenili »ubiti«.

Oboroženi s kosami, vilami in puškami, so se jeli najbolj pogumni plaziti proti njemu. Počasi in previdno so se pomikali naprej — s tihim upanjem, da se jih grozna pošast morda vendarle ustraši in pobegne, preden pride do spopada.

ČLOVEK IN DOM

„Opremljena soba“

Vedno česče se pojavljajo na hišnih vratih skromni lističi z napisom »Odda se opremljena soba«. Vedno več je družin, ki so primorane odstopiti del svojih stanovanj tujcem, da si vsaj nekoliko izboljšajo skromne prejemke, ki komaj še zadostajo za najpotrebnejše. Dostikrat je odvisna njih eksistenca od tega, ali dobe podnajemnike ali ne. In pri tem je po navadi odločilen videz opremljene sobe.

Kako mora biti urejena opremljena soba, ve najbolje tisti, ki je že sam stanoval kot podnajemnik in sam trpel zaradi njih nedostatkov. Toda tudi stranka se

oddaljena od okna, da se pri njej ne da delati brez luči. Pokrita je z boljšim protom, ki ga je škoda za nove potrebe. Slike, in med njimi zlasti številne fotografije morajo iz pietete ostati na svojem mestu. Prav tako se pusti raznovrstna, okoli razpostavljena bižuterija tam, kjer je, da se ne razblini enotnost in harmonija prostora. Sploh bi stranka najrajši, da bi vse ostalo, kakor je. Prestavljanje pohištva po željah bodočega stanovalca ji kar ne gre v račun.

Kaj mislite, da se bo podnajemnik v taki okolici kdaj počutil domačega? — Zdaj pa si ogledjmo sliko. Kaj ne bo vsak mla-

mora naučiti, da opremi sobo, ki jo namerava oddati, čisto po psiholoških vidikih, če si hoče pri naraščajoči ponudbi trajno ohraniti podnajemnike. Za to pa je potrebno precejšnje poznanje človeka, a še več človekoljubnosti, da se more uživati v vse posebnosti bodočega podnajemnika. Temu mora soba ugajati na prvi mah, ko jo vidi, drugače gotovo ne ostane dolgo pri hiši.

Kakšne pa so običajno opremljene sobe? Prostor, ki ga stranka navadno odstopi, je v večini primerov nekdanji salon, iz enostavnega razloga, ker se najlažje pogreša. Ko pa hočemo salon pretvoriti v spodoben prostorček, ki mora služiti za spalno in dnevno sobo obenem, pa venomer zadevamo v nasprotstva. Dragoceno polirano pohištvo je neprimerno za vsakdanjo uporabo. Bogato razčlenjeni lesteneč sije v strop, namestu da bi razsvetljeval mizo, kakor je edino pravilno v dnevni sobi. Miza, okrog katere so se prej zbirali obiski, bi morala zaradi lica še naprej ostati sredi sobe, čeprav je tako

dec, ki išče sobo, navdušen že na prvi pogled. Vse je tako čisto, svetlo in prikupljivo skromno, kakor si le more želeti. In v duhu bo že mislil, kako se bo udobno utaboril. Svoje priljubljene knjige bo razpostavil na polici ob oknu, postelja in omara ne motita harmoničnega učinka celote. Divan ob oknu obeta prijetne urice in tudi lična svetiljka za čitanje bo precej pripomogla k udobnosti. Z linolejem pogrnjen pod je kakor nalašč za v sobo, ki mora služiti tako mnogostranskim namenom: za delo, obedovanje, spanje in sprejemanje obiskov.

Taka soba sicer nima prav nobene osebne note, toda prav to je največja prednost. Opremljena soba mora biti nevtralna. S taktom in razumevanjem je treba poskrbeti, da ne izraža preveč očitno osebnosti oddajalca. Atmosfera sobe mora biti čista, brez vsakega »domačega vonja«, da jo podnajemnik lahko popolnoma izpolni s svojo lastno osebnostjo, ker le v tem primeru mu bo tuje stanovanje trajno prijeten dom.

AKO · SE · NE · VEŠ

Solnce in zvezde

Ravnatelj zvezdarne na Havardskem vseučilišču, dr. Howard Shapley, je izročil narodni Akademiji znanosti v Zedinjenih državah poročilo, kjer obravnava najnovejša odkritja, dognana v observatoriju. V Magellanovi meglici je mogel opazovati desetero in desetero zvezd. Njih sijaj je 40.000-krat močnejši od solnčnega in posamezna od teh nebesnih teles imajo baje premer nad 300.000.000 kilometrov, torej večji premernik nego celotna pot zemlje okoli solnca.

Da učakam sto let

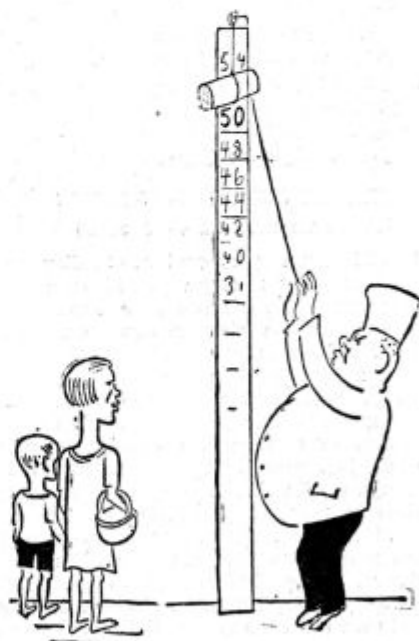
Dr. A. Guéniot, bivši predsednik Zdravniške akademije v Parizu, ima dolgo in častno lečniško kariero za seboj, saj stoji v svojem 99. letu. Nedavno je izdal spis »Pour vivre cent ans, ou l' art de prolonger ses jours«. Tu najdeš pametnih nasvetov. Mož ni prenapetež, ki bi te skušal izpreobrniti po vsaki ceni v to in to vero, češ, da drugod ni zveličanja. Tako n. pr. ne vsiljuje ozkega, izključenega načina v prehrani. Tudi ne pravi, da je popolna abstinenca nujno potrebna. Priznava celo, da so posamezni pijanci in alkoholiki dosegli globoko starost. Enotnega higienskega pravila pač ni, kakor ni edinstvenega človeškega lika. Marsikdo si sme dovoliti to, kar je drugemu zabranjeno. Nekaj pa priporoča naš preizkušeni porok: zmernost v slednjem oziru. Tobaka ne obsoja' na dno pekla, niti vina ne zameta, ne preklinja te, če tu pa tam popiješ čašico likerja. Preudaren je: naj bo tak i njegov čitatelj.

Guéniotova knjiga se čita z zanimanjem in je poučna. Dejstvo je, da izpadli lasje in zobje včas! na novo poženejo. Malce smešno je morda, če 80- ali 90-letnemu možaku v drugič ali tretjič prihajajo dentinske skrbi, če se zobí. Toda stvar se je že opazovala. Tak primer se omenja v istu »Journal des Savants« l. 1666., drugega navaja Hufeland, ki je poznal starčka, umrlega v l. 1791., v svojem 127. letu. L. 1787., ko je bil že dolgo brez zob (zobovje spada med neuspele dele človeškega organizma), mu je pognalo kar osem »česnjakov« obenem. Ali ta zapoznala poprava ni bila trpežna: 6 mesecev potlej so mu popadali. Narava pa se ni marala priznati za poraženo: ponovno je naskakovala, sedaj tu, sedaj tam. Zadnja 4 leta svojega življenja je starec dobil okoli 50 zob, seveda kratkotrajnih. Ta rast drugih zob je bila brez vsake bolečine. Pa še dosti drugih primerov za tako kasno ozobitev poznamo. Možna je vsekakor samo zato, ker so kali še ostale. Človek se nehote vpraša, ali ne bi kazalo poskusiti, kako bi se na umeten način dala podžgati njih delavnost v dobi, ko se drugi zobje morajo nadomeščati z umetnimi proizvodi, t. j. pri 60 ali 70 letih.

Varikatura

Padec Jasarpeve vlade

Berlinski peki povišujejo ceno kruhu

MIZICA, POGRNI SE!

Tedenski jedilni list

Ponedeljek, obed: lečna juha z opečeno žemljico, faširana pečenka garnirana s krompirjevim pirejem in čebulno omako, kompot. Večerja: grahov rižot.

Torek, obed: na goveji juhi krpice, govedina garnirana s praženim krompirjem in peso. Večerja: sirovi krustoni in solata.

Sreda, obed: široki rezanci z omako iz sočne pečenke, sočna pečenka garnirana z mladim krompirjem, kompot. Večerja: sirovi češpljevi cmoki, solata.

Četrtek, obed: na goveji juhi rizibizi, z mesom kolerabice, črešnjev zavitek. Večerja: jetra frigana, krompirjev pire.

Petek, obed: prežgana juha z drobtinovimi cmoki, dušen grah s zakrknjenimi jajci, rižev kolač z marelično marmelado. Večerja: ocvrte ribe in solata ali pečen nov krompir in solata.

Sobota, obed: na goveji juhi jetrni riž, meso garnirano s špinačo in praženim krompirjem, brusnična omaka. Večerja: teletčji jezik v omaki, testene vrvice.

Nedelja, obed: preprosta obarna juha, pljučna pečenka, krompirjevi korenčki, solata, šampanjčki s kavino kremo. Večerja: možgani z jajci, solata.

RECEPTI K JEDILNEMU LISTU

(Količina računana za 4—5 oseb)

Faširana pečenka. 35 dkg govejega in 20 dkg svežega prašičevega mesa, 5 dkg prekajene slanine in eno slano sardelo zmeljem na mesnem strojčku. Zmleto dam v skledo in primešam eno jajce, dve žlici v mleku prepojenih drobtin, sol, poper in pol žlice drobno zrezane čebule zmešane z drobno zrezanim petršiljem. Vse to dobro zmešam in oblikujem debelo klobaso, povaljam jo v moki in spečem na masti. Med pečenjem jo večkrat oblijem z mastjo, v kateri se peče, in po potrebi dolijem z juho ali kropom. Pečem jo dobro uro. Pečeno zrežem na lepe rezine, zložim na podolgast, pogret krožnik in jo garniram s krompirjevim pirejem in oblijem z omako.

Sirovi krustoni. Od belega, nesvežega kruha narežem tanke, podolgate pravokotne rezine in jih na masti ocvrem. Potem potreseam na rezine naribanega bohinjkega sira, stisnem po dve in dve skupaj, položim jih na pekač in postavim za nekaj minut v vročo pečico, nato pa takoj serviram.

Sirovi češpljevi cmoki. Iz štirih decilitrov presejane bele moke in 20 dkg sira (skute), soli in dveh rumenjakov zamesim na deski mehko testo. Nato ga razvaljam bolj na debelo in zrežem na štirioglate krpice. Na vsako krpico položim kuhano, od koščice ločeno suho češpljo, zvijem testo skupaj in oblikujem okrogle cmoke. Skuham jih v slanem kropu, odcedim in popečem v prostorni kozici na masti in drobtinah.

Črešnjev zavitek. Na desko dam tri decilitre presejane moke in zamesim z enim jajcem, pol žlice masti in mlačno slano vodo mehko testo. Obdelam ga dobro in pustim počivati na deski pod poveznjeno skledo eno uro. Medtem operem $\frac{3}{4}$ kg črešenj, izločim jim pečke. Na maslu ali masti prepražim dve pesti finih drobtin, ohlajenim primešam nekoliko cimeta in limonine lupinice. Spočito testo razvaljam in raztegnem, obrežem robove in ga pokapljam z raztopljenim maslom, potreseam najprvo z drobtinami, nato s črešnjami in nazadnje s 5 dkg sladkorne sipe. Testo zavijem skupaj in položim na namazan pekač ali kozico, ga tudi povrh pokapljam s raztopljenim maslom in spečem. Pečenega zrežem na kose in potreseam s sladkorjem.

Rižev kolač z marelično marmelado. Dva decilitra prebranega riža skuham v osladkorjenem mleku gosto. Ko se nekoliko ohladi, primešam dva rumenjaka, 4 dkg presnega masla. Zmes namažem v enakomerno plast v tortni model in jo dam v pečico. Ko je napol pečeno, vzamem iz pečice in namažem z gosto marelično marmelado, čez marmelado pa naložim sneg od dveh beljakov, med katerega vteparam 7 dkg sladkorja. Dam nazaj v pečico, spečem do dobra in gorko serviram.

Šampanjčki s kavino kremo. Za vsako osebo vzamem 4—5 otroških, ali malih šampanjskih biskotov. Zložim jih križem v globoko porcelanasto ali kristalno skledo in oblijem s kavino kremo. Kavino kremo pripravim iz treh decilitrov dobre kave, zmešane s sladko smetano, štirih rumenjakov, dveh žlic sladkorja in Koščka vanilije. Tekočino dam v visok, trebušast lonec, postavim na ogenj in nepretrgano žvrkljam toliko časa, da se speni in zgosti. Nato lonec odstavim od ognja, postavim ga v posodo z mrzlo vodo, žvrkljam še dalje, da se nekoliko ohladi, nato pa vlijem čez biskote, postavim na hlad in mrzlo serviram.

U—a.

Urejuje Ivan Podržaj. — Izdaja za konzorcij Adolf Ribnikar, — Za Narodno tiskarno kot tiskarnarja Fran Jezeršek. — Vsi v Ljubljani,

der nikoli ne more škoditi, pa naj bo že narejen iz organskih ali neorganskih snovi.

V splošnem velja pravilo, da naj se pri posebno mastni koži uporabljajo pudri sestojeci v glavnem iz rudninskih snovi, ker mnogo bolje absorbirajo maščobo kakor rastlinski pudri. Za normalno kožo se lahko uporablja vsak puder, iz mešanice riževega škroba s talkumom ali drugimi rudninskimi snovmi. Za suho kožo pa so najprimernejši tako zvaní mastni pudri, ki so v osnovi popolnoma slični drugim pudrom, le da imajo prímeseane še nekoliko zlate kreme in lanolina.

Izdelovanje pudrov je v principu zelo preprosto. Drobno zmlete sirovine se v posebnih mešalnih strojih prav temeljito premešajo, nakar se mešanica parfumiira in po barva. Jasno je, da se smejo za barvanje uporabljati le popolnoma neškodljive barve, ki se s kombinacijo prav tako neškodljivih parfumov vred dodajajo osnovni pudroví mešanici. Če je potreba, se nato mešanica posuši in še enkrat temeljito premeša. Pri parfumiranju pudra je treba strogo paziti, da se ne prímesea preveč dišav, ker bi se drugače pri občutljivih ljudeh preveč dražila koža, kar utegne imeti neprijetne posledice. Ko se slednjič puder s primernimi postopki tudi sterilizira se pa prične najvažnejši del vsega proizvodnega procesa: presejevanje. Od pravnega presejevanja je v veliki meri odvisna kakovost pudra. Posebno dobri in dragi pudri se še dandanašnji, v dobi strojev, sejejo samo na roko, ker veliki specialni stroji nikoli ne morejo delati tako skrbno, kakor dobro izvežbane delavke na ročna sita, prepeta z silno gostimi svilenimi mrežami. Povsod pa, kjer se pudri izdelujejo na debelo, se uporabljajo posebne maske, da ne vdihavajo nevidno finega pudrovega prahu, ki bi po daljši dobi utegnil škodovati pljučam.

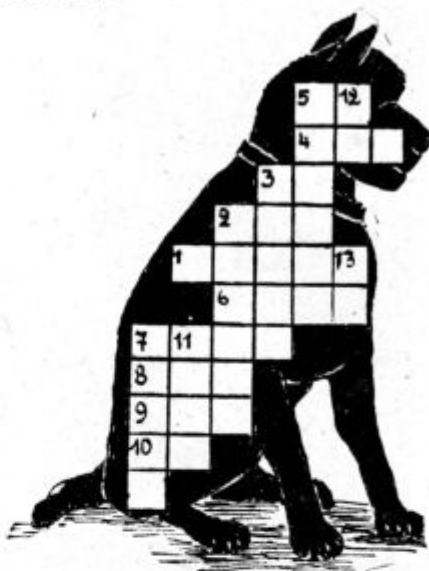

Sodobni „zoo“

Po sporazumu z najslavnejšo evropsko firmo, specializirano v tej stroki, dobi kolonialna razstava v Parizu zoološki park, kjer se bodo videli največičastnejši vzorci inostranskega živalstva... Ta živalska ograda bo večini posetnikov nudila čisto nove zanimivosti. Živali ne bodo več zaprte v tesnih, zamreženih gajbah, ampak se bodo razmeroma svobodno gibale po širokih gozdnatih zagrajah, kjer bodo mogle vršiti običajne svoje posele kakor njih vrstnice po savanah ali gozdovih. Poseben obor je določen za slone, potem za leve, zebre, žirafe in noje, za opice. Naprava takšnega zverinjaka je zvezana s precejšnjimi stroški. Vsak slon stane nad 110.000 frankov, zebre so po 22.000 frankov, leví po 18.000, žirafe po 16.500. Cenejše so vodne ptice, 50 različnih vzorcev je vodstvo nabavilo za skupno ceno 12.000 frankov, nadalje 6 gazel za 14.000, sto pavijanov za 20.000 frankov itd.

UGANKE IN ZANKE

Psiček

Vodoravno: 1. ime tega psička, 2. gora v naši banovini, 3. kazalni zaimek, 4. rodbinski član, 5. medmet (za bolečino), 6. krma, 7. največji štirinožec, 8. podpora (pri drevju), 9. mera za težo (turška), 10. predlog. — Navpično: 2. del cerkvene stavbe, 3. kakor vodoravno 1, 5. slovenski skladatelj, 7. predlog, 11. livada, 12. povratni zaimek, 13. če komu kaj damo — pravimo?

Tudi topot razpisujemo eno nagrado v obliki slovenske knjige. Rešitve je treba poslati najkasneje do 15. t. m.

K naslovni sliki

Vse tri zvezdnice igrajo isto vlogo v nekem novem filmu. Prva je Sari Maritza, ki igra v angleškem filmu, druga je Käthe Nagy, ki nastopa v francoskem in tretja Ana Sten, ki igra svojo vlogo v nemškem filmu.

Popravi: V zadnji številki čitaj na str. 597 pod spodnjo sliko: Vhod na vele-sejem, na str. 598 pa: Narodno gledališče. — V romanu čitaj na str. 605 v 17. vrsti: ki časti svete relikvije... in na str. 608 v 5. vrsti: Po glavi so se mu podile druge misli. Pogum mu je vyzrasel in iznenada...

HUMOR V SLIKAH

Gospod z zavojci in njegov pes

»Ali verjameš, da je res, kar govore Matildi?«

»Seveda. Kaj pa govore spet?«

»Tu! Zagrabi vrv, Henrik!«

»Mama, poglej, tudi ladja ima nado mestno pnevmatiko!«

»Kakšna slika je ta na desni?«

»To sliko je naslikal slavni umetnik Linhart.«

»In ta na levi?«

»Tudi milostiva. Povečana fotografija iz potnega lista.«

»Dandanes je težko živeti od svojih obresti.«

»Ze res, toda še težje je živeti brez obresti.«